

A DEBRECZENI KÖNYVNYOMDÁSZOK
SEGÉLYZŐ- ÉS ÖNKÉPZŐ-EGYLETÉNEK
HUSZONÖTÉVES
TÖRTÉNETE.

JUBILÁRIS KIADÁS.

AZ EGYLET MEGBIZÁSÁBÓL IRTA
HOROVITZ ZSIGMOND.

DEBRECZEN,
NYOMATOTT A VÁROS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1897. — 743.

ELŐSZÓ.

Tagadhatatlan, hogy közmívelődésünk legfőbb tényezője, rugója a könyvnyomtatás művészete volt.

A mily hatást Flavio Gio iránytűje és Fulton Róbert gőzhajója a tengeri közlekedésre ; a gőz, a villamosság az ipar- és kereskedelemre gyakorolt : oly hatással volt a könyvnyomtatás a műveltség terjesztésére.

A gondolat, az eszme felszabadult bilincseiből és közkinccsé vált.

A bölcsélet, a tudomány megszűnt monopólium lenni : osztozkodhatik benne mindenki.

Népek és nemzetek, országok és földrészek szellemi érintkezésbe jöttek egymással a jelentéktelen, piczi ólombetű által.

A rosszra, a vadságra hajlammal bíró gyarló emberiség szelidült, az erkölcsök szűrődtek a bölcsélet retortáján keresztül ; az isteni tan, a melyet csak közvetve, néha meghamisítva ismert a nép, — feltárult minden arra szomszjúhozó előtt.

Ki-ki követheti ama hajlamát a tudomány, a művészet, a nemzetgazdaság terén, mely hajlam isteni szikráját magában érezi.

És mindez a könyvnyomtatás következménye ! . . .

Nem lehet czélom itt méltatni a könyvnyomtatás áldásos voltát, mert 457 évvel Gutenberg találmánya után — ez főlegesen munka volna. Ámde a könyvnyomtatás mai stádiuma és Gutenberg találmánya közt az az arány áll fenn, mint Fulton Róbert albanyi hajója és egy mai angol kábelhajó között. És ez nagyon természetes ! A természetben nincsen nyugvás, nincs megállapodás. Gutenberg nagy szellemének hal-

hatatlan műve sem maradhatott keletkezésének első stádiumában. Az emberi elme tökéletesítette azt és az első otromba, esetlen fasajtóból, lett — a mai rotációs gép!....

És minek köszönheti eme óriási haladását az emberiség? A társulás és szövetkezés eszméjének.

Egyedek soha sem tökéletesíthették volna se a szedést, se a nyomást a tökéletesség ama fokára, a melyen ez mai napság áll, — a mely kérdés nélkül a művészetek sorába követel magának helyet — ha az egyedek nem társultak volna szövetkezetekké, egyesületekké.

A «Viribus unitis» elve és igazsága itt is csodákat művelt, a lehetlent lehetővé téve.

Igy jöttek létre a könyvnyomdászok és betűöntők egyesületei, melyek közt a *debreczeni* az elsők közé küzdötte fel magát.

És ha végig tekintünk a nyomdászat történetén, úgy azt találjuk, hogy hazánkban e nagyszerű találmánynak: a szétszedhető betűk használtságának ténye (1450.) után már 22 év múlva, 1472-ben Geréb László budai prépost és alkanczellár Budára hívja Hess Andrást Velenzéből s az első hazai nyomdát általa berendeztetí. És így megelőzte hazánk e tekintetben Európa következő országait, u. m.: Angol-, Cseh-, Spanyol-, Svéd-, Dánia-, Portugál-, Török-, Lengyel-, Orosz- és Görög-országot.

Hol volna ma a magyar nyomdászat, ha a török-, vallás-, illetőleg a szabadságháborúk meg nem akasztják fejlődésében?

A legutóbbi időben pedig a tanoncz-gazdálkodás szomorú jelenségei azok, mely a jövő nemzedék nyomdászati viszonyaira és fejlődésére fog nagy mértékben bénítólag hatni. De hát mit várhatunk és mit követelhetünk egy oly nemzedéktől, a mely nemcsak hogy 2—3 középiskolai osztályt nem végzett, — de még az elemi iskolai ismereteket is alig sajátította el? Ez nagyobb hátramaradást fog előidézni, mint az elmúlt századok háborús korszaka, mert hiszen abban az időben voltak még nemeslelkű és áldozatkész pártfogók, kik a könyvnyomdászatnak a műveltségre és tudományra kiható hatását már akkor is felismerték és ezt pártfogásukba véve, elbukni soha sem hagyták.

Ez áldozatkész és nemeslelkű pártfogókhoz tartozott és tartozik ma is Debreczen szab. kir. város, hol már 1561-ben létezett egy vándor-nyomda, melyet *Huszár Gál* magyar reformátor állított fel. 1563-ban *Török Mihály*, majd 1565-ben *Hofhalter Rafael* európai hírvű nyomdász működik városunkban. Később azonban eltűnik a nyomda Debreczenből és csak néhány év múlva, 1573 táján *Komlós András*, azután *Hofhalter Rudolf* (Rafael fia) vándor-nyomdáját találjuk itt. Magán-nyomda volt továbbá a Csáktornyai Jánosé és ennek utódái: Lipsiai Rhéda-Pálé. Ez utóbbi halála után azonban két fiát: Pált és Pétert 1620 márczius 23-án már tanácsvégezés állítja a nyomda élére, majd Rhéda Péter halála után a városi tanács valami tartozás fejében a házat a nyomdával együtt magának foglalta le (1630 febr. 23.).

Eddig tartott a nyomdászat zsenge kora Debreczenben. Ezután vette nagyobb pártfogásába azt e nemes város áldozatkészsége, a mi kitűnik különösen abból is, hogy midőn 1704. okt. hó 24-én II. Rákóczy Ferencz hadiparancsa folytán a lakosok elhagyták a várost és ezt a németek feldúlván, a nyomdát teljesen elpusztították: ezt egészen újonnan berendeztette.

A jelen század második felétől (1859.) kezdve egy újabb korszak következett e város nyomdászati viszonyaira, miután sikerült a városnak Frics József személyében oly szakembert nyernie, kinek kitűnő szakképzettségéről és humanus gondolkozásáról nemcsak a város, hanem mi munkások is többször meggyőződünk. Ő volt az, ki a város nyomdáját a legújabb kor követelményeinek megfelelőleg újonnan berendezte; de ő volt egyik legbuzgóbb előharczosa egyetünk megalakításának és szilárd alapokra helyezésének is.

De más tekintetben is fejlődött — a vállalkozási verseny folytán — városunk nyomdászati viszonya. Az ötvenes évek elején Telegdy K. Lajos könyvkereskedő rendeztetett be egy nyomdát; ez később egy részvénytársaság tulajdonába menván át, «Részvény-nyomda» czége alatt működött; ma pedig Kutasi Imre tulajdona. A hetvenes évek elején Tiszai Dániel neve alatt ismét egy új nyomda nyílt, a mely ennek halála után «Tiszai D. örökösei» czég alatt; azután Vértési Arnold tulajdonába

menvén át, a «Debreczeni Ellenőr» nyomdája lett; most pedig a «Csonkai» nyomda- és kiadó részvénytársaság tulajdonát képezi. A legújabb időben Szabó Ferencz h.-bösörményi nyomdatulajdonos rendezett be egy nyomdát, melyet néhány hó múlva egy részvénytársaság, majd Kertész János vett át; jelenleg a «Hoffmann és Társa» (Hoffmann Sándor és Kronovitz Ignác) cég tulajdonát képezi.

Vannak még ezeken kívül u. n. amerikai gyorsajtó-nyomdák is, mint pl. ifj. Gyürki Sándor, László Albert és Pongrácz Géza-é. A múlt évben pedig Schwartz M. nyitott egy kisebbszerű nyomdát.

*

Ezen, városunk nyomdászattörténetére vonatkozó részt szükségesnek tartottam itt elmondani, mintegy bevezetésül egyletünk 25 éves történetéhez.

A BETEG- ÉS UTASSEGÉLYZŐ-EGYLET
TÖRTÉNETE.

Országos Széchényi Könyvtár

Tudvalevő dolog, hogy a nyomdászok a XVIII-ik században kezdtek egyleteket alapítani, a mi bizony az akkori viszonyok között nem lehetett valami könnyű dolog. A legelső nyomdász-egylet 1738-ban Turin, Florencz és Rómában alakult «Pio Typographica Italiano» cím alatt; majd 1781-ben Berlinben, mely azonban csupán helyi egyesület volt és nagyobb kiterjedést akkor nyert, midőn 1784-ben Schwerin is csatlakozott a berlini egyletnek. A ma is létező németországi egylet Lipcsében alapítottatott 1866-ban.

Hazánkban e század első felében előbb csak egyes nyomdák személyzeti alakítottak maguk között «Beteg- és temetkezési segély kiosztására» egyleteket, a melyek között első a budai egyetemi nyomda volt, mely már 1837-ben alakult. De a nyomdászat feltalálásának 400 éves jubileuma, mely 1840-ben Mainzban nagy ünnepélyességek közt ment végbe, — közelebb hozta egymáshoz az elszórt és különálló nyomdászokat és kissé élénkebb lökést adott azok társadalmi életének.

Új korszak kezdődik ez időtájban a magyar nyomdászokra is, habár csak rövid időre, miután a budapesti szaktársak által 1848-ban felállított «Nyomdász beteg- és utassegélyző-egylet» a szabadságharc leveretése után uralkodott abszolutisták kormányzat ezen egylet valódi célját — mint sok másét — félremagyarázta és további fennállhatási jogát megvonta s így megszűnt.

Csak a 60-as évek elején lett e tekintetben is nagyobb engedelmény téve és így e téren is általános haladás lett elérve. Így alakult meg hosszabb kísérletezés után 1861-ben a kolozsvári, 1862-ben a pesti stb. és tiz évvel később, 1872-ben a debreczeni «Beteg- és utassegélyző-egylet.»

Itt ugyan már e század eleje óta — a városi nyomda személyzete által alapítva és fentartva — létezett egy úgynevezett «Utassegélyző pénztár», melyet e személyzet akként tartott fenn, hogy minden itt dolgozó szaktárs egy általa megajánlott összegnek kamatját fizette

havonként e pénztárba és az így befolyt összeg az átutazó szaktársak segélyezésére fordítottatott.

Hogy ki volt e pénztár megalakításának kezdeményezője és mikor lépett az először életbe: adatok hiánya miatt nem voltam képes meg tudni, miután legöregebb szaktársaink is úgy emlékeznek, hogy ez már tanuló idejökben is fennállott.

Ezen «Utassegélyző-pénztár» egyletünk megalakulásáig (1872.) állott fenn, a mikor is *114 frt 68 krt* tevő pénzvagyont — Frics József város nyomdai művezető úr közbenjárásával — egyletünk alap-tőkéje javára adományozta.

A debreczeni könyvnyomdászok beteg- és utassegélyző-egylete megalakításának oroszlánrésze az akkor itt működött néhai Lesska Nándor szaktársunkat illeti, a kinek emléke iránt is örök hálával tartozha-tunk ezen buzgó tevékenység által; de hála és elismerés illeti Frics József város nyomdai művezető urat is, ki oly hathatósan pártolta Lesska Nándort terve kivitelében, hogy — bátran mondhatjuk — néki köszön-hetjük, miként sikerült az alakuló közgyűlést *1872. augusztus hó 4-ére* összehívni és megtartani. Ez alakuló gyűlés, melyen 28-an voltak jelen, egyhangúlag kimondotta, miszerint egy beteg- és utassegélyző-egylet megalakítása Debreczenben égető szükségét pótol és ezen egy-letnek csakis tanult nyomdászok lehetnek tagjai.

Ekkor választatott meg az első tisztikar is. Elnök lett *Frics József*, alelnök *Erdélyi István*, pénztárnok *Kuttor László*, ellenőr *Takács Ferencz*, jegyző *Kenderessy Lajos*; választmányi tagok: *Hitesi Lajos*, *Lesska Nándor*, *Kiss Péter* és *Török Ferencz*.

Az egylet alapító tagjai a következők: Frics József, Babos Károly†, Csontos Ferencz †, Ember Lajos, Erdélyi István, Faházi János †, Furman Lajos, Gaáll László, Harsányi József †, Hegedüs István †, Hitesi Lajos, Juhász Károly †, Katonka Sándor, Kenderessy Lajos, Kiss Péter †, Kuttor László †, László Lajos, Lesska Nándor †, Papp István, Pintér Károly †, Szabó Dániel †, Szarvas László †, Szepatz Nándor †, Takács Ferencz, Török Ferencz, Werner Miksa és Veszprémi Lajos †.

Az első választás megtörténte után, a megalakításban oly élénk tevékenységet kifejtő Lesska Nándor mutatott be egy általa már előle-gesen kidolgozott alapszabály-tervezetet, melyből a következők ideigle-nesen el is fogadtattak:

«A beiratási illeték egyénenként 3 frt, melyet minden tag folyó évi (1872.) szept. 1-ig befizetni köteles; havonkénti befi-

zetés minden egyes tagtól 40 kr, mely szintén szept. 1-től folyóvá tétetik ; utazási segély a keresztülutazóknak 2 frt, mely segélyt csak azon keresztülutazó vehet igénybe, ki félévnel előbb városunkban mint keresztülutazó meg nem fordult és itt foglalkozást nem nyert ; ezen 2 frttal való segélyezés már szept. 1-étől folyóvá tétetik.»

A beterveztett Lesska-féle alapszabály-tervezet többi pontjainak kidolgozására egy háromtagú bizottság küldetett ki Lesska Nándor, Kenderessy Lajos és Hitesi Lajos személyében, kik már az augusztus hó 18-án tartott folytatólagos alakuló gyűlésnek bemutatják az egész alapszabály-tervezetet, melyet a gyűlés némely módosítás, illetve kiigazítás után elfogadott és megbízta az elnökséget az alapszabálynak a m. kir. belügyminiszteriumhoz való felterjesztésével.

Midőn tehát így a formális megalakulás megtörtént : szükségessé vált pénztári, ellenőri és jegyzői könyvek, valamint írószerek beszerzése ; ezeket azonban Frics József úr — csakhogy az egylet kiadásait lehetőleg korlátozza — díjmentesen bocsájtotta az egylet rendelkezésére, ezáltal tetteg is bebizonyítván egyletünk irányában áldozatkészségét.

Ez a jótékony adakozás nem az egyedüli egyletünk történetében, mert b. e. Révész Imre nagytudományú ev. ref. lelkész, a «Magyar Prot. Egyházi és Iskolai Figyelmező» érdemdús szerkesztője, azon megjegyzéssel adott az egylet részére 5 frtot, hogy ezt minden újévkor mindaddig ismételni fogja, míg e lapot szerkeszti. — Gőnyei József nagy-károlyi nyomdatulajdonos pedig 10 frtot küldött. (1873. augusztus 17. rendkívüli közgyűlés.)

Ugyanekkor mutatta be az elnök a belügyminiszteriumtól vissza-érkezett és módosításra váró alapszabály-tervezetet, mely egy 4 tagú bizottságnak (Kuttor László, Takács Ferencz, Lesska Nándor és Kenderessy Lajos) adatott ki átdolgozás céljából.

Figyelemre és megörökítésre méltó az az önzetlenségre és ez ifjú egylet felvirágzására s gyarapodására célzó azon indítvány, melyet akkori jegyző : Kenderessy Lajos tett. Ugyanis kimondatni kérte, hogy :

«Azon idő alatt, míg alapszabályaink a fentnevezett bizottság által újra átdolgoztatva a nagymélt. m. kir. Belügyminiszteriumhoz felterjesztetik és onnét végleg szentesítve vissza nem érkeznek, hogy ezen idő alatt különben is igen gyöngye lábbon álló egyleti pénztárunk némi erőt nyerjen, — indítványozom, miszerint a tisztelt közgyűlés a beíratási pénz és a rendes havi illeték befizetéseit fentartva, a beteg-és temetkezési segélyezést

mindaddig függeszse fel, míg alapszabályaink a kormánytól vissza nem érkeznek, vagy míg az egyesület valamelyik közgyűlése másként nem intézkedik.»

Ez indítványra a közgyűlés a következő határozatot hozta :

«Azon ideig, míg alapszabályaink a fentnevezett bizottság által átdolgozva a nagymélt. m. kir. Belügyminiszteriumhoz felterjesztetnek és onnét szentesítve vissza nem érkeznek, vagy nem szentesítés esetében az egyesület valamelyik közgyűlése más határozatot nem hoz, — a beíratási pénzek és a rendes havi járulékok pontos fizetésének fentartása mellett, — a beteg- és temetkezési segélyezések azon megjegyzéssel függesztetnek fel, miszerint bármelyik esetben, ha valamely egyesületi tag oly mostoha körülmények közt fekszik, már huzamosabb időn át betegen, vagy a fentírt körülmények közt netalán meghal valamelyik tagtárs, első esetben maga, másodikban pedig a meghalt hátramaradt rokona vagy családja, vagy annak temetkezését rendező valamelyik szaktárs az egyesület választmányához folyamodhatik, mely az említett beteg, vagy meghalt szaktárs körülményeihez képest rögtön segélyt indítványozhat, mely indítványáról a közgyűlésnek utólagosan számolni tartozik.»

Ezen határozatot az 1873. december hó 21-én — az «Önképző egyesület» helyiségében — tartott gyűlés odamódosítja, hogy : «az aug. 17-én tartott rendkívüli közgyűlés fentebb említett határozata újlag megerősítettven, annak érvényessége véghatáridejéül az 1875. évi január 1-sője oly megjegyzéssel rendeltetik el, hogy ha alapszabályunk még ekkor se lenne rendben, ezen határidőt megelőzőleg közgyűlés hívandó össze, mely a teendők fölött határozni fog.»

E gyűlésen töltötték be a lemondott pénztárnok : Kuttor László tisztségét *Ember Lajos* szaktárssal ; majd 1874. október 11-iki gyűlésen a szintén lemondás folytán üresedésbe jött helyettes-elnöki tisztséget *Hegedűs Istvánnal*, mely utóbbi alkalommal tárgyalás alá vétetett a kiküldött 4 tagú alapszabálymódosító bizottság javaslata az újabb alapszabály-tervezetről, mely némi csekély módosítás megtétele után elfogadtatott és a m. kir. belügyminiszteriumhoz ismét felküldetni határoztatott.

Alig hogy az egyesület némi szilárd alapot nyert tagjainak ügybuzgó-sága és áldozatkészsége által : fájdalmas veszteség éri. Ugyanis 1875 aug. 31-én alelnök részvétellel jelentette, hogy az egyesület egyik alapító tagja, első buzgó pénztárnoka : *Kuttor László* hosszas betegség után meg-

halt. Egyletünk egyik jóltevőjét vesztette ez elhunyt pályatársban, ki hosszas betegeskedése alatt az egylettől őt jogosan megillető segélyt föl nem vette, hanem azt az egyletnek adományozta; csak így érthető azon határozat, mely a megboldogult hátramaradt családja részére az alapszabályszerű 25 frt helyett 40 frtot utalványozott, míg az elhunyt *Kiss Péter* családja csak az alapszabályszerű 25 frtot (1875. decz. 26. közgyűlés jegyzőkönyve), mint szintén *Faházi János* és *Harsányi József* is (elhalálozásuk az 1876. évi decz. 24-én az «Önképző-egylet» helyiségében tartott gyűlésen lett bejelentve). E veszteségeket anyagilag is megérezte az egylet, mert takarékpénztárban levő tőkájéből 100 frtot kellett kivennie, hogy a segélyezésre jogosultakat kielégítse.

E nagymérvű segélyezés arra ösztönözte az egylet érdekeit féltékenyen őrző tagokat, hogy minden alkalmat megragadjanak a pénztár minél jobban való megerősítésére. Elhatározták tehát, hogy a debreczeni nyomdatulajdonosokhoz — a ns. Város, Tiszai Dániel és Kutasi Imre, valamint Gyürki Sándorhoz — kérvényt intéznek az egylet segélyezése érdekében. Másrészt pedig javaslatba hozták a havi járuléknak 40 krról 50 krra való felemelését és az utassegélynek 1 frt 50 krról 1 frtra leszállítását; ez utóbbit el is fogadták és határozatilag kimondották, hogy ez 1877. év január 1-ső napjától érvénybe is lép. A havi illeték felemelése tárgyában pedig Kenderessy Lajos azon általános helyesléssel találkozott indítványa fogadtatott el, hogy az egylet az «Önképző-egylet»-tel egyesíttessék. E célból egy 3 tagú (Kenderessy Lajos, Török Ferencz és Hegedűs István) bizottságot küldtek ki, hogy az az «Önképző-egylet» ugyancsak e célból kiküldendő bizottságával e tárgyban értekezzen és a végzett eredményről jelentést terjesztszen be.

A nyomdatulajdonosokhoz intézett kérvények ügyében az 1877. évi decz. 30-án tartott közgyűlésen Frics József elnök adta elő az eredményt, mit a múlt évi gyűlés megbízásából a helybeli nyomdatulajdonosoknál az egylet segélyezése érdekében tett megkereséseivel elért, midőn felkérte őket, hogy szerény, de humánus célú egyletünket — a főváros és a vidék legtöbb nyomdatulajdonosainak példájára — némi segélyben részesítsék. E kérvényekre csak a ns. Város, mint nyomdatulajdonos, részéről kapott 50 frtot 1877-re, — a másik két nyomdatulajdonos- és Gyürky Sándortól, daczára a két ízbeli megkeresésnek — semmit. És a közgyűlés «a jelentés első részét örvendetes tudomásul veszi és a ns. Város által az 1877. évre adott 50 osztr. ért. forint kegyes adományt úgy a minden nemest és jót melegen pártoló nemes Városnak, mint különösen annak közigazgatása élén álló s emberbarátilag érző tekintetes

Tanácsának a legszívélyesebben megköszönni határozza s ezen köszönete átadására elnök'urat kéri fel» stb.

1877-ben ismét kevesbedett egygyel az alapítók száma. *Juhász Károly* halt meg, ki után a 25 frtos temetkezési segély lett kifizetve.

De az egyletnek még ekkor sem volt szentesített alapszabálya, miután a belügyminiszterium azt ismét visszaküldötte némi pótlások végett. Ez okból az 1879. évi január 5-én tartott közgyűlésen a már ismét újonnan elkészített alapszabály-tervezet pontonként felolvastatván, intézkedés tétetett, hogy azt az összes egyleti tagok sajátkezűleg aláírják és ezután illetékes helyre felküldessék.

Az egyletnek eddig csupán Debreczenben voltak tagjai és az egylet hatásköre nem terjeszkedett ki Debreczen vidékére, de az 1878. év pünköst másodnapján Budapesten tartott I-ső magyar országos nyomdászgyűlés felkarolta az ország kisebb városaiban szétszórtan lévő szaktársak ügyét és kimondotta, hogy Magyarország 9 kerületre osztassék és minden kerület egy-egy központi székhellyel bírjon. Ily kerületi központokká lőnek: 1. Budapest, 2. Pozsony, 3. Kassa, 4. Debreczen, 5. Szeged, 6. Temesvár, 7. Pécs, 8. Kolozsvár, 9. Nagy-Szeben.

Ezen I. országos nyomdász-kongresszusnak lehet tulajdonítani, hogy az 1880. évi aug. 1-én tartott rendkívüli közgyűlés alkalmával tárgyalás alá vététt a Debreczen vidékéhez tartozó szaktársaknak egyletünkbe való felvétele, melyre nézve kimondatott, hogy «a debreczeni kerülethez tartozó városokban működő szaktársak saját kívánatukra egyletünkbe felveendők és e határozat az alapszabályok visszaérkezésével fog életbelépni» és így az egylet alapszabályai ezen módosítás megtörténte után az elnökség útján a miniszteriumhoz ismét felterjesztetett.

Ezt megelőzőleg, a febr. 8-iki évi gyűlésen két szaktárs (*Csontos Ferencz* és *Szarvas László*) halála lett bejelentve.

Az egylet alapszabályai végre sok huza-vona után, a szentesítési záradékkal ellátva — miután még az 1881. évi márcz. 6-án tartott gyűlésen a belügyminiszterium újabbi módosítást kívánó felhívásának eleget tettek — 1881. jul. 10-én tartott gyűlésen mutattatott be, a mikor azok kinyomatása és a tagok közti kiosztása is elhatároztatott.

Ez évben történt a társulás az itteni két egylet: az «Önképző» és a «Beteg- és Utassegélyző»-egylet között, mely alkalommal az eddigi 40 kros havi illeték 90 krra emeltetett, hogy így — a társulás daczára — mindkét egylet kitűzött céljai felé törekedhessék.

Ugyanez évben a II-ik országos nyomdászgyűlés (tartatott Buda-
pesten aug. 20—21. napjain) előkészületei és az arra váró fontos felada-
tok elintézése fokozottabb érdeklődést keltett mindenfelé az országban.
Csak így lehet megérteni a debreczeni egyletnek ez év szeptember 18-án
tartott rendkívüli közgyűlésének azon határozatát, melyet az egylet ki-
küldött képviselőjének, Hitesi Lajosnak beszámolójára adott válaszában
kimondott. E határozat így hangzik:

«Közgyűlés tudomásul veszi küldöttének jelentését, de
egyszersmind kénytelen itt jegyzőkönyvileg kinyilatkoztatni,
hogy a II. országos nyomdászgyűléstől többet várt, mint nyert;
de másrésről azon reményének is kifejezést ad, hogy a mit a
II. országos nyomdászgyűlés elmulasztott, azt majd a válasz-
tandó ötös bizottság helyre fogja pótolni. Ugyanezen jelentésből
kifolyólag közgyűlés megbízta egyleti jegyzőt, hogy a debre-
czeni egyletnek a II. orsz. nyomdászgyűlés elé terjesztendő azon
indítványát, mely szerint «a budapesti egylet egy országos
rokkant-, özvegy- és árva-segélyező pénztárat kezdeményezzen,
melybe aztán minden vidéki szaktárs is köteles legyen belépni,»
— miután ezen indítvány nem kerülhetett a II. orsz. nyomdász-
gyűlés elé, azt a «Typographia»-nak küldendő jegyzőkönyvi
jelentésbe iktassa be és kérje fel rá úgy a budapesti, mint a
vidéki szaktársak figyelmét.»

E határozat minden félreértés nélkül bizonyítja, hogy országos
egyletünk eszméje Kenderessy Lajos szaktársunk által pendített meg
először, habár ekkor ő még csak a rokkant-, özvegy- és árva-segélyezés
országosítását óhajtotta.

És midőn 1882. január 29-én tartott évi gyűlésen a lemondott
tisztkart újra választották és a pénztárnoki tisztséget el nem fogadó
Ember Lajos (ki oly hosszú időn keresztül töltötte be e nagyon
fárasztó hivatalt közmegelegedéssel) helyébe *Török Ferencz* szaktár-
sunkat emelte a közbizalom, melyet ő még mai nap is lelkiismeretesen
tölt be: *Hitesi Lajos* szólalt fel aziránt, hogy a rokkant-, özvegy- és
árvákat segélyező pénztárra nézve tenni kellene valamit, miután az egy-
letnek ezen pénztár országossá tétele iránt tett indítványát úgy a fővá-
rosban, mint a vidéken figyelembe se vették. Sajnos azonban, hogy e
felszólalás nem hozta meg a kívánt eredményt, mert e gyűlés úgy hatá-
rozott, hogy «ezen ügyet csak akkor veszi általános tárgyalás alá, ha a
II-ik országos nyomdászgyűlés által megbízott 5 tagú bizottság a «Minta-
alapszabályt»-t elkészítvén, azt a debreczeni egyletnek is megküldi.»

De a mindig tevékeny elnök: Frics József, ezt nagyon hosszadalmasnak találta és ezért azt indítványozta, hogy úgy a város tekintetes Tanácsához, mint a Debreczenben lévő minden rendű pénzintézethez és társulathoz kérvény intéztessék és az ezen úton befolyó pénz, — addig, míg ezen ügy végleg rendezve nem lesz — mint a rokkant-, özvegy- és árvákat segélyező pénztár alapja, a debreczeni takarékpénztárba helyeztessék.

Ezen indítvány lelkes örömmel fogadtatott és midőn elnök kinyilatkoztatta, hogy a városi tanácshoz ő maga fogja a kérvényt betervezni: a lelkesülés oly fokot ért el, hogy behatása alatt a közgyűlés elhatározta, miszerint «tek. Frics József úrnak az egyesület irányában tett sokoldalú fáradozásaiért, valamint többnemű jótéteményeiért a legszívélyesebb hála köszönetünket szavazzuk.»

E tárgyban elnök úr 1883. jan. 7-én tartott gyűlésen terjesztette be jelentését, melyből megtudjuk, hogy a rokkant-alap javára adandó segélyezés végett a városi tanácshoz, Debreczeni Első Takarékpénztár, Debreczeni Ipar- és Kereskedelmi-Bank, Alföldi Takarékpénztár és az «István» gőzmalom-társulat igazgatóságaihoz intézett kérvényekre csak az utóbbi igazgatóság válaszolt és e válaszban kifejezést adott azon reményének, hogy egyesületünk nemes célját támogatni fogja «és az 1882. évről netalán kimutatandó tiszta nyereségből kiosztandó jótékony adakozások összeállításánál egyesületünkre is kiterjesztendi figyelmét.» (A humanus gondolkodásról tanuskodó szép levél teljes szövege olvasható a jegyzőkönyvben.)

De a többi kérvényeknek is lett azért eredménye, a mennyiben a Debreczeni Első Takarékpénztár 25, az «István» gőzmalom-társulat 20, és az Alföldi Takarékpénztár 5 frtot adományozott és az ekként befolyt 50 frt, mint a «debreczeni könyvnyomdászok és betüöntők egyesületének rokkant-, özvegy- és árvapénztári tőkéjének alapja» gyümölcsöztetés céljából az Alföldi Takarékpénztárba helyeztetett.

Midőn tehát így megvettetett a rokkant-pénztár alapja: *Kenderessy Lajos* szaktársunk ezen alap tőkéjének gyarapítására szolgáló olyan indítványt tett, miszerint a tagok havi 10—10 krt adjanak ez alapra. Azonban ezen szép indítvány, egyesek ellenvetése után, elvetett. (1883. jul. 29. közgyűlés jegyzőkönyve.)

De Kenderessy Lajos kitűzött céljától mégsem tért el, hanem azt bővítve, most már nem csupán egy országos rokkant-, özvegy- és árva-pénztár felállítását sürgette, hanem *az összes magyarországi egyesületek országosítását* — az önképzőkörök kivételével.

E tervvel, illetve indítvánnyal bővebben foglalkozott a november 25-iki rendkívüli közgyűlés, a melyen a lelkes indítványozó, mint akkori jegyző előadta, hogy ezen indítvány nem új, mert azt már 1881-ben kezdeményezte és ezen egyesület felhívta erre úgy a fővárosi, mint a vidéki szaktársak figyelmét és pártfogását. De e felhívásnak akkor nem volt eredménye, miután — az aradi szaktársakat kivéve — teljesen agyonhallgatták. Most aztán több debreczeni szaktárs felhívására és buzdítására a «Nyomdászok Közlőnye» ez évi (1883.) 4-dik számában ismét közzétette indítványát és ezúttal már nem sikertelenül, mert ekkor többen is nyilatkoztak, így Budapest, Arad, Esztergom, Kassa, Lugos és Nyitráról; de hát ezek még csak egyéni nézetek voltak és így ezt alig lehetett számba venni.

Igy tehát nem volt más hátra, mint hogy az egyesület vegye át hivatalosan az ügyet, kiküldvén egy 3 tagú (Kenderessy Lajos, Pranger Adolf, Török Ferencz) bizottságot, melynek kötelességévé tette, hogy felhívást intézzen úgy a fővárosi, mint a vidéki nyomdászegyletekhez és általában minden szaktárhoz, hogy az országosításra vonatkozó indítványt tegye figyelme tárgyává és terjeszsze pártolólág a közgyűlés elé; a vidéki egyesületek pedig közöljék nézetöket a fővárosi egyesülettel.

A történeti hűség kedvéért itt közlöm ezen indítvány teljes szövegét:

«Tétesse nek országossá a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyesületei — az önképző-osztályok kivételével — minden ágában, t. i. beteg-, temetkezési segély, munkanélküliek s átutazók segélye, végül rokkant-, özvegy- és árvák segélyezése. Az országos egyesület székhelye legyen Budapest és minden vidéki városban, a hol 8—10 vagy több tag működik, fiók-egyesület alakuljon; ezen fiók-egyesület a rokkant-, özvegy- és árva-segélyre bejött pénzeket — számadás mellett — minden hónapban; a beteg-, munkanélküli- és utasok segélyezésére begyűlt pénzeket pedig — ugyancsak számadás mellett — legalább félévenként az országos egyesület pénztárába felküldeni tartoznának; magától értetődik, hogy ezen utóbbi osztályok minden felküldésnél visszatartának annyi pénzt, a mennyi a netán bekövetkezhető segélyt igénylő eseteknél szükséges lenne. Az indítvány a heti járulékot legfeljebb 40 krban óhajtja megállapítani.»

Ez indítványt hosszabb indokolás követte, mely többek között azt mondja:

«Nem hihetjük, hogy legyen valaki, ki az országossá tétel szükségességét el nem ismerné. Hiszen senki sem tudhatja jövőjét; senki sem mondhatja, hogy azon üzletből, a melyben jelenleg jó körülmények közt működik, míg él, el nem mozdul; egyikünk sem tudhatja; az ország melyik részébe vetik a sors hullámai. Csak egyesülve tudjuk biztosítani jövőnket, belátták azt a külföldi szaktársak már évekkel ezelőtt és mindenütt országos egyletet létesítettek, melyek mind oly segélyben részesítik segélyre szorult tagjaikat, milyenben a magyarországi kerületi egyletek saját tagjaikat soha nem részesíthetik.» stb.

De már ezen körlevélnek mégis volt némi haszna, habár a budapesti egylet választmánya még mindig ingadozott: majd elfogadó, majd pedig visszaútasító határozatot hozva, daczára, hogy az országban levő minden nyomdász-egylet közgyűlésileg és így hivatalosan is pártolólag nyilatkozott az országosítás létesítése mellett; mert íme pl. — mint Bóna Károly J. nyitrai szaktárs «Nyílt kérdés az országos egylet érdekében» című 1884. július 26-áról kelt körlevelében elősorolja — az aradi egylet 1884. febr. 20. rendk. kgy., a kassai febr. 2. rendkívüli kgy., a kolozsvári ápr. 27. rendes kgy., a nagyváradi márcz. 17. rendes kgy., a pozsonyi márcz. 31. rendes kgy., a szegedi ápr. 28-iki vál. ülés és a temesvári ápr. 14-én tartott rendes közgyűlése pártolta ez indítványt és kimondta, hogy az alapszabályoknak módosítását az «országos egylet» megalakulása miatt nem foganatosítja.

Ezen körlevél, mely a budapesti egylet választmányához volt intézve, számadatokkal és nagyon helyes érvekkel bizonyította be az országos egylet kivihetőségét és rámutatott azon visszásságra, melyet a budapesti egylet választmánya ez ügyben eddig tett; ugyanis, míg a május hó 4-én megtartott vál. ülés azt határozta, hogy: «Az írat az önképző-osztálynak azon megjegyzéssel adassék ki, hogy egy gyűlést hívjon össze, melyen az 1885. évben tartandó országos nyomdász-nap megtartását, de főkép egy országos egylet alakításának módozatait vegye tanácskozás alá; esetleg egy végrehajtó bizottság választását ejtse meg», — addig már a július havi vál. ülés a június 15-iki önképző-osztályi gyűlés azon határozatát, miszerint: A «Budapesti Könyvnyomdások és Betűöntők Egylete» tétessék országossá, — csak azon esetben bír jogerővel, ha az egylet összválasztmánya, illetőleg e célra összehívandó gyűlés azt jóváhagyja, — határozatilag kimondta ugyan egy rendkívüli közgyűlés egybehívását, de «addig is, míg a budapesti egylet az országosítás kérdésére nézve végleges határozatot hozand, az

összválasztmány az országosítás kérdésével szemben a következő állást foglalja el: «A «Budapesti Könyvnyomdászok és Betűöntők-Egyleté»-nek válaszmánya elvben pártolja ugyan az országos egylet létesítésének kérdését, de egyszersmind keresztülvihetőségére nézve *csak akkor fogja támogatását felajánlani*, ha az országban létező kerületi egyletek — a II-ik országos nyomdász-kongresszus megbízásából kidolgozott és legközelebb szétküldendő minta-alapszabályok szellemében — szervezve lesznek.»

Ez a határozat épen ellentéte volt annak, a mit a vidéki egyletek fentebb közölt gyűléseik alkalmával hoztak, t. i. hogy az «orsz. egylet» megalakulása miatt az alapszabályok módosítását nem foganatosíthatják.

És épen ezért kétszeres hálával és elismeréssel kell vennünk a nyitrai szaktársak nevében Bóna Károly J. által a budapesti egylet válaszmányához az országos egylet létesítése érdekében beadott következő indítványát, melyet egy rendkívüli közgyűlés elé terjesztetni kért:

«A budapesti egylet nem fogja a fennálló vidéki egyleteket a június hó 15-én hozott határozatok miatt új minta-alapszabályok, avagy egy «országos rokkantpénztár» által reorganizálni: hanem csakis egy «országos egylet»-nek életbeléptetése által óhajtja a központi s a vidéki egyleteket reformálni, mihelyest a megválasztott III-es bizottság működését befejezi, s ha azután azzal az országos kongresszus által is megbízatik.»

A debreczeni egylet is erre az álláspontra helyezkedett, midőn kimondotta (ugyancsak 1884. júl. 27-iki félévi közgyűlésen), hogy: «jegyző Kenderessy Lajos megbízatik, hogy e tárgyban a «Budapesti Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete» igen tisztelt válaszmányát ismételve kérje fel, hogy a magyarországi könyvnyomdászok egyleteinek országossá tétele feletti kérdést tegye magáévá és terjeszse azt egy általa legközelebb összehívandó rendkívüli közgyűlés elé.»

Am a nyitrai szaktársak ismét messzebb mentek egy lépéssel. 1884. aug. 3-án «Talpra magyar — most vagy soha!» című körlevélben újra a budapesti válaszmányhoz fordulnak azon kérelemmel:

«miszerint a *mellékelt* «Országos nyomdász egylet»-nek az alapszabályait általánosságban elfogadni, megvitatni és azután, a vidékről beérkezett módosításokat is figyelemre méltatva, a nevezett egyletnek az alapszabályait kidolgozni, — a kidolgozott alapszabályokat pedig ne csak a «Typographiá»-ban közölni, de az egylet által jövő évben egybe-hívandó és megtartandó III. országos nyomdász-napnak is végleges megvitatás és elfogadás végett előterjeszteni szíveskedjék.»

Ezen kérelmet ismét hosszabb indokolás követte, mely számadatakkal bizonyította, hogy az országos egylet 40 kr heti illeték mellett is létesülhet és azután a következőket jegyezte meg:

«Ez okból szűnjék meg tehát az «országos egylet» ellen tanusított indokolatlan ellenszenv és minden ellenségeskedő versengés, nemuljék el minden párttusa és hassunk inkább vállvetve oda, hogy a felebaráti szeretet terjesztésének annyiszor hangoztatott ígéje határozott alakot öltve, lépjen ki a homályból, mint «országos nyomdász-egylet...»

Végül pedig kívánja:

«hogy kérelmünk végre-valahára visszhangra találjon s hogy mindörökké uralkodjék köztünk az *egyetértés* és *bizalom*; mert e nélkül veszélyes játékot űzünk a szent ügygyel és lesz az «Országos nyomdász-egylet»-ünkből — egy *szép tévedés!*...»

Végre teljesedett a vidék óhaja. A «Budapesti Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete»-nek 1884. okt. 19-én tartott rendkívüli közgyűlése elvben elfogadta az egyletek országosítására vonatkozó indítványt és a szükséges előintézkedések megtételével egy 11 tagú bizottságot küldött ki.

E bizottság a munkálatokat azonnal megkezdette. Felhívást intézett a vidéki egyletekhez és ezen felhívást szét is küldötte. A debreczeni egylet ezen felhívásban foglalt kérdésekkel decz. 7-én tartott rendkívüli közgyűlésében foglalkozott és kimondotta, hogy az országos nyomdász-egylet föllállításához segédkezet nyújt:

1. ha a debreczeni egyletnek ismeretes indítványa szerint az országos egylet kebelében létesítendő önképző-osztály hatásköre és követelése a vidéki tagokra ki nem terjed;

2. ha az országos egylet heti illetéke — ugyancsak az említett debreczeni indítvány szerint — 40 krban állapítatik meg;

3. ha az országos egylet a vidéki tagoknak a vidéken szerzett jogait teljes érvényben hagyja, e jogok közé értve a vidéki nagyobb egyleteknél szokásos egyleti orvos tartását is; s végül

4. ha a vidéki egyleteknek *önkormányzati joguk* és a pénzkezelés a vidéki és fővárosi tagok által együttesen megállapítandó alapszabály szerint biztosíttatik és szabályoztatik.

Ezen pontoknak, valamint a 11-es bizottságnak a felhívásra vonatkozó válasz-adásával egy 3 tagú (Kenderessy Lajos, Hoffmann Sándor, Pranger Adolf) bizottság küldetett ki, mely bizottság az egyesület kerületéhez tartozó városokban levő nyomdák személyzeteihez a beírási lapok elküldésével is megbízott; működéséről és eredményéről pedig az 1885. január 18-án tartott évi gyűlésen számolt be, a midőn jelenté, hogy a 11-es bizottságnak a választ elküldte és a vidéki városokba küldött beírási lapok kitöltve visszaérkeztek a következő helyekről: Székelyhid, Nyíregyháza (3), Szatmár (2), Nagy-Károly (2), Nagy-Bánya (1), B.-Gyula (1); elmaradt M.-Sziget, Zilah, Szarvas és B.-Csabáról.

A tervezett országos egyesület felállításának ezen előmunkálatai közben azonban nagy veszteség is éri egyesületünket. Egyik legbuzgóbb alapító tagja és 1874. okt. 11-től fáradhatlan tevékenységű alelnöke: *Hegedüs István*, 1884. decz. 8-án meghalt és az egyesület e fájdalmas veszteség fölött némileg kifejezést óhajtván adni: életrajzi adatait jegyzőkönyvbe iktattatta. Az ekként megüresedett alelnöki tisztségre *Hoffmann Sándor* választott meg. (1885. jan. 18-iki jegyzőkönyv.)

Az országos egyesület előmunkálataival megbízott 11-es bizottság mindinkább közeledett a végcélhoz. Elkészítvén az országos egyesület alapszabály-tervezetét, megküldötte azt az összes egyesületi tagoknak és fel szólította a vidéki egyesleteket, hogy az esetleges módosításokat tegyék meg és a Budapesten, 1885. szept. 6—8-án tartandó III-ik országos nyomdászgyűlésre küldendő képviselőt bízzák meg azok előterjesztéseivel.

A debreczeni egyesület ezen felhívást és alapszabály-tervezetet 1885. aug. 20-án tartott rendkívüli közgyűlésében tárgyalta, azt általánosságban elfogadta és csupán azon megjegyzést tette, hogy «mindazon nyomdász-egyesleteknél, melyeknél eddigelé — az egyesület díjazása mellett — egyesületi orvos tartatott: ott ezen intézmény az országos egyesület létrejöttével is meghagyassék.»

Az alapszabály-tervezet többi pontjaira nézve az egyesület kiküldött képviselője: *Frics József* egyesületi elnök úr bízott meg, azon kéréssel, hogy «ismerve a mi igényeinket, — annak szemelött tartásával és saját belátása szerint odahasson, hogy az ezek felett tárgyalás alá került kérdések a kívánalmaknak megfelelőleg oldassanak meg.»

Ezen III-ik országos nyomdász-kongresszusról a beszámoló okt. 11-én tartatott, a midőn a t. elnök úr, mint kiküldött képviselő előadta, hogy az országos gyűlés a magyarországi nyomdász-egyesletek országosítását elfogadta és a 11-es bizottság által készített alapszabály-tervezetet több, a tárgyalás közben tett módosításokkal elfogadta, melyhez

— a kolozsváriakat kivéve, kik a tárgyalásba be sem folytak — az összes egyetek küldöttei hozzájárultak. Az így módosított alapszabályokat és a vidéki tagokat érdeklő szabályzatot a 11-es bizottság már elküldte; kérvén a közgyűlést, hogy azt tudomásul vegye.

Nagyon természetes, hogy egyetünk ezen jelentést örömmel vette tudomásul; hiszen az országos egyet eszméje innen indult ki és habár ennek keresztülvitele nem a mi érdemünk, hanem legfőképen a nyitrai szaktársak nevében közreműködött Bóna Károly J. szaktársé, ki ezen munkálkodása által mindnyájunk háláját örökre kiérdemelte. De nem kevésbé elismerésre méltó a 11-es bizottság működése is, melynek kollegiális és humanus gondolkozásmódját leginkább az a tevékenység és lelkiismeretes buzgóság bizonyítja, melyet mindvégig kifejtett.

És mintha egyetünk az országosítás eszméjének megpendítőjét és ennek megalakítása érdekében oly nagy buzgóságot kifejtő, az egyet megalapítása óta oly annyira tevékeny jegyzőjét kitüntetni akarná: 1886. jan. 10-én tartott évi közgyűlésen egyhangulag alelnökké választotta; helyette jegyzővé *Pranger Adolf*, kinek eltávozása után, 1887. jan. 23-án tartott évi gyűlésen, *Várakozó Gyula* szaktársunk lett az egyet ügybuzgó jegyzője.

Ezután már az országos egyet tényleges életbeléptetése, illetve egyetünknek az országos egyetbe való beolvadásának előmunkálatai foglalkoztatták egyetünk vezetőségét. Így az 1887. június 15-én tartott választmányi ülésen olvastatott a «Budapesti egyet» által az országos egyet ügyében intézett azon átírat, melyben az egyetet csatlakozásra szólítja fel: elhatározta, hogy ez ügyben július 3-ára rendkívüli közgyűlést hív össze, melyre az egyet vidéki tagjai külön-külön is meghívotnak, felszólítván őket, hogy szavazataikat vagy személyesen, vagy írásban adják be a szerint, a mint az országos egyetbe a belépést helyeslik-e vagy nem.

A rendkívüli közgyűlés jul. 3-án meg is tartatott, mely alkalommal felolvastatott Zaka Lajos szaktársnak, mint az «Országos egyet» II-od elnökének levele és ennek kapcsán a gyűlést vezető Kenderessy Lajos alelnök feltette a kérdést a csatlakozásra nézve, melyre a jelenvoltak «Csatlakozunk! Éljen az országos egyet!» felkiáltásokkal válaszoltak. A vidékről beérkezett 5 levél is a csatlakozás mellett nyilatkozott.

Most tehát már csak a csatlakozás tényleges keresztülvitele maradt hátra, e tekintetben pedig azt határozta e gyűlés, hogy a nagymélt. magyar kir. belügyminiszteriumnál kérvényezni fogják a «Debreczeni Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyet»-nek feloszlátását és egyúttal

ennek a «Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete»-be összes vagyonával (az önképző-osztály vagyonát kivéve) beolvasztását.

A Budapesten tartott IV-ik országos kongresszuson egyletünk *Hoffmann Sándor* szaktársunk képviselte, ki közgyűlésileg megbízott, hogy a kongresszuson a kolozsvári egyletnek hozzánk küldött «Javaslat»-a szellemében szavazzon, — egyuttal pedig felkérte, hogy a debreczeni rokkant-alap ügyében is tegye meg az előterjesztést. Midőn erről egyletünk említett képviselője ezen küldetés eredményéről 1887. szept. 11-én tartott rendkívüli közgyűlésen beszámolt, — a tagok «feszült figyelemmel csüggték e tárgyilagosságot előterjesztésén; s midőn a rokkant-alap fejtegetéséhez ért és fölháborodását fejezte ki a «Typographia»-ban közölt jegyzőkönyv azon pontja ellen, mintha ő küldetésének legfontosabb részére tett indítványát visszavonta volna, — a nyomott hangulat eloszlott s a meglepetés ült az arcokra; mert — mint megjegyzé — csak pusztán az előrelátható bukás kikerülése végett szavazás alá bocsájtani nem engedte; a közgyűlés bizalmat és jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a kiküldött korrekt eljárásáért.

A beszámoló végeztével pedig elnöklő *Kenderessy Lajos* felmenté a IV. orsz. nyomdász-kongresszusnak ez ügyben elkövetett méltánytalan eljárását és kimutatta kérelmünk jogos voltát; miután a rokkant-osztályra nézve tett kérelmünk a pesti, illetve a már akkor országosított egylet igazgató választmányához tartozott és így ezen ügyet ezen választmányhoz terjesztendőnek tartotta, reményét is fejezte ki az iránt, hogy jogos igényünk igazságosan fog elintéztetni már csak azért is, mert ha az országos egylet alapszabályai szerint megállapított és a rokkant pénztárba fizetendő 15 krajczáros heti illeték számítását vennők is alapul: a kért időre még mindig mi fizetnénk többet; végül pedig hivatkozván e tekintetben az alapszabályok egyes, ide vonatkozó pontjaira, — határozatilag kimondatott, hogy ez ügyben az országos egylet igazgató választmányához kérvény fog intéztetni; ennek elkészítésére pedig egy három tagú (*Kenderessy Lajos*, *Hoffmann Sándor*, *Várakozó Gyula*) bizottságot küldött ki.

Míg azonban ezen bizottság munkálatával elkészült és ez a központba felküldetett, érkezett ide *Zaka Lajos* szaktársunktól a rokkant-alap és a beolvadásra vonatkozólag egy levél, mely az 1887. december hó 18-án tartott rendkívüli közgyűlésen olvastatott fel és ez alkalommal az elnökség részéről feltett kérdésre, hogy ezen levél tartalmának alapján elfogadják-e a tagok az országos egyletbe való beolvadást? a közgyűlés a beolvadás mellett nyilatkozván, határozatott, hogy «bár az

egyöntetű ügykezelés miatt az 1888-ik év kezdetével az országos egylet alapszabályai szerint fizetünk be- és kiadásainkat is e szerint teszszük, — mindazáltal várakozó állást foglalunk el azon időig, míg az országos egylet választmányától végzésileg nem értesítettünk rokkant-alapunkat illetőleg.»

Ez alkalommal olvastatott fel a m. kir. belügyminiszteriumhoz intézendő kérvény szövege, melynek illetékes helyre való felküldésével az elnökség bízott meg.

Ezen telterjesztett kérvényre adott válasz a «Debreczeni Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete» 1888. ápr. hó 29-én tartott *utolsó* közgyűlésén lett felolvasva, a melyben a kormány hivatalosan tudomásul veszi és helybenhagyja a «Debreczeni Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete»-nek felosztatását és annak a «Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete»-be való beolvadását.

Ezen örömdetes ügy tudomásvétele után, Kenderessy Lajos felolvasta a rokkant-alapnak a tagok közt való (heti 15 krral) felosztását. E felosztás szerint 1883-tól vagy azután az egyletbe belépett tagok belépésektől 1887. decz. 31-ig számított idejöknek felét nyernék; tehát a ki 260 hétig fizetett a debreczeni egyletbe megszakítás nélkül, annak 130 heti befizetés lenne felszámítva az «Országos egylet»-nél rendszerezített rokkant-alaphoz.

A rokkant-alap e felosztási tervezetét a közgyűlés elfogadta és megbízta Kenderessy Lajos szaktársunkat, hogy e tervezetet két példányban elkészítve, megerősítés céljából, — a m. kir. kormánytól leérkezett feloszthatási engedélyt pedig tudomásulvétel végett — az országos egylet központi választmányának küldje fel, megkérve a választmányt, hogy a felosztási táblázatok egyikét megerősítve hozzánk visszaküldeni szíveskedjék,

Ekkor választatott meg az országos egylet *debreczeni kerületének* első választmánya. Elnök lett *Fries József*, pénztárnok *Török Ferencz*, ellenőr *Kovarcsik István*, jegyző *Kenderessy Lajos*, könyvtárnok *Farkas Ágoston*; választmányi tagok: *László Imre*, *Kurucz Béla* és *Juridesz* (Heller) *József*.

A rokkant-alap felosztására vonatkozó válasz és kimutatás az 1888. júl. 8-iki választmányi ülésen lett felolvasva, melyet az országos egylet akkori elnöke: lovag Falk Zsigmond úr írt alá.

A hozzászatolt levél így szól:

«Budapest, 1888. június 3.

Tek. Elnök úr ! A választmány megbízásából ide mellékelve küldöm — egyletünk elnökének aláírásával — a volt debreczeni egylet tagsági jogosultságának kimutatását, azzal a megjegyzéssel, hogy az egylet vagyonának átszolgáltatásáról szóló intézkedéseket a központi választmány helyeslőleg vette tudomásul. Midőn a tek. Elnök urat felkérem arra, hogy ezt a kerület választmányával tudatni szíveskedjék, — maradok úgy a tek. Elnök úrnak, mint a kerületi választmánynak kollegiális tisztelője

Zaka Lajos,
alelnök.⁴⁴

A rokkant-alap ezen teljes rendezése után a volt «Debreczeni Könyvnyomdászok Beteg- és Utas-segélyző Egylete» és a rokkant-pénztár alaptőkéjének az országos egylet pénztárába való felküldése intéztetett el. Konstatáltatott, hogy a beteg-osztály készpénz vagyona kamatokkal együtt **1322 frt 82 kr.** a rokkant-alap szintén a kamatokkal **241 frt 35 kr** tesz. A beteg-osztály vagyonából netáni szükségletre levonatott 22 frt 82 kr és így felküldetett a központba összesen **1541 frt 35 kr.** — A felküldéssel Török Ferencz pénztárnok és Kenderessy Lajos bíztak meg; kik — miután a helybeli közjegyző az átadási, illetve átvételi okirat elkészítését azon okból, mert az a budapesti közjegyzőt illeti, el nem vállalta — kérik fel egyúttal a központi választmányt, hogy ez ügyben egy ottani közjegyzővel a szükséges iratokat készíttesse el.

Ez évben két haláleset zavarta meg azon öröndetes eseményt, melyet az országosítás tényleges életbelépte és a rokkant-alap méltányos rendezése a tagok közt keltett. A két elhalt szaktárs: *Gulyás Károly* és *Veszprémy Lajos*, kik közül ez utóbbi egyletünk egyik alapító tagja volt.

Ezután már csak kevés elmondani való van. Mint az országos nyomdász-egylet egyik kerülete tovább is azon szellemben működött és működik ma is, mint önállóságában; mindenkor össze tudta és tudja egyeztetni a tagok jogait az egylet érdekeivel és épen ennek tulajdonítható, hogy mindezideig a debreczeni kerület ellen szabályellenesség miatt soha panasz nem tétetett; sőt a legutóbbi időben a vidéki kerületek reorganizációjának a «Typographiá»-ban felvetett eszméje alkalmával, midőn e történet írója ezen terv ellen állást foglalt, — hivatkozva a debreczeni kerület áldásos és kifogástalan működésére: a szerkesztő jónak látta azt a megjegyzést tenni, hogy «a debreczeni kerületről nem is volt szó.»

De hát ez nem is lehet másképp ott, hol egy elnöki jeleutés úgy hangzik, miként azt *Kenderessy Lajos* alelnök az 1889. évi jul. 14-iki félévi közgyűlésen előterjesztette volt, előadván, hogy «egyletünk országosítása óta most a harmadik félévről adunk számadást úgy egyletünk működéséről, mint pénztárunk forgalmáról és dicsekvés nélkül, de őszinte örömmel mondhatom, hogy mind a három félév kielégítő eredményt tüntetett fel. A két elsőét tudhatjuk a mult év folyamán tartott két közgyűlés jegyzőkönyvéből s így most csak a harmadikról, azaz 1889. jan. 1-től jun. 30-ig terjedő időtartam alatt tett egyleti működésünkről akarok számot adni. Az elmúlt félévben segélyeztük úgy beteg-, mint munkanélküli és átutazó tagtársainkat, kiknek arra alapszabályadta joguk volt. Ezen ténykedésünknel minden erőnkéből arra törekedtünk, hogy segélyben csakis oly tag részesüljön, kinek arra alapszabályszerű joga van; de másfelől és ebből kifolyólag soha sem tévesztettük szem elől segélyre szorult tagtársainknak jogos igényeit tőlünk telhető gyorsasággal kielégíteni.»

És ez a kerület, mint ilyen, az országos egylet által időről-időre megtartott országos nyomdász-kongresszusokon nemcsak hogy képviseltette magát mindenkor küldött által, de a kitűzött napirendekhez is hozzászólt. Ezt tette az 1889-ben megtartott V-ik országos nyomdász-kongresszus alkalmával is, midőn a kerületet *Furman Lajos* szaktárs képviselte. A meglehetősen hosszú tárgysorozatnak majdnem minden pontjára vonatkozólag adott a kerület útastást a küldöttnek. Ezenkívül a kerület a következő két indítvánnyal járult a kongresszus elé:

«1. A már rendszeresedő országos nyomdász-gyűlésekre küldendő képviselők rendes napidíjban részesüljenek, az utazási költségeken kívül. Napidíj pl. 4 forint. Határoztassék meg, hogy e díj hány napra váljék esedékessé.

2. A vidéki pénztárnokok tiszteletdíj adásának elvéül mondassék ki, hogy az tagonként 50 krajczárnál több ne legyen.»

Ugy ezen két indítvány, mint a kitűzött tárgyakra tett megjegyzések előterjesztésével a kiküldött képviselő bízott meg, ki megbízatása eredményéről ugyanez év szept. 8-án tartott rendkívüli közgyűlésen számolt be. Sajnos azonban, hogy ezen beszámolót nem sikerült megtalálnom.

A VI-ik országos nyomdász-gyűlésen a kerületet *Kurucz Béla* szaktárs képviselte, kit az 1890. évi aug. hó 19-én tartott rendkívüli közgyűlésen tiszteltek meg a bizalom e szép nyilvánításával. — A

kongresszus ezuttal *Aradon* tartatott és az itt hozott országos határozatokat a szeptember 21-én tartott rendkívüli közgyűlésen sorolta elő a kiküldött képviselő.

A következő 1891. év ismét újabb fordulópontot képez egyletünk illetve kerületünk történetében az által, hogy az egylet eddigi buzgó és tevékeny elnöke: *Frics József*, ki ezen tisztségét közel 20 éven át oly ritka szép és példás eredménynyel töltötte be — végképen megvált állásától, habár kinyilatkoztatá, hogy azért az egylet ügyei iránt, mint eddig, úgy ezután is érdeklődni és humanus egyletünk céljának elérésében tőle telhetőleg mindenkor segédkezni fog. És a kerület méltányolva azon kiváló érdemeket, a miket Frics József úr különösen a volt debreczeni nyomdász-egylet, mint szinte ezen kerület érdekében kifejtett, — említett közgyűlésében egyhangú lelkesedéssel *örökös díszelnökévé* választotta.

Utána *Ember Lajos* úr lett a kerület elnöke, majd ennek lemondása után, 1892. nov. 1-én tartott rendkívüli közgyűlésen *Vértesi Arnold* volt nyomdatulajdonos urat választotta meg a tagoknak iránta tanúsított mély tisztelete és őszinte bizalma. De miután az elnöki tisztséget úgy, miként ő szerette volna, be nem tölthette: 1892. jan. 24-én tartott évi gyűlésen e tisztségéről lemondott és így ismét elnökválság állott be. Sikerült azonban ekkor az egylet tagjainak *Kenderessy Lajos* szaktársban ezt a válságot megszüntetni, a mennyiben ő ezen tisztséget 1895. év végéig a leglelküimeretesebb buzgósággal és pártatlansággal töltötte be; visszalépése korával együttjáró folytonos gyengélkedése miatt történt. Az 1896-ik évben *Somos Árpád* úr volt e kerület érdemdús elnöke, kinek sikerült a tagok között élénkebb szellemi összeköttetést létesítenie, egyrészt egy dalárda kezdeményezésével és megalakításával, másrészt társas összejöveletek és multságok rendezése által. Sajnos, hogy nem sikerült őt továbbra is megnyernünk e tisztségre és így a folyó 1897. év elején a tagok osztatlan bizalmával *Hoffmann Sándor* nyomdatulajdonos urat sikerült megnyernünk az elnöki tisztségre, ki azonban július 3-án e tisztségéről — éppen a jubileumi ünnepély és a kongresszus előmunkálatai közepette — lemondott. E lemondás gyors intézkedések megtételét tette szükségessé annál is inkább, mivel a lemondás visszavonását kérő bizottság működése sikerre nem vezetett és így a választmány *Heller (Juridesz) József* alelnököt jelölte az elnöki, *Benedek Sándor* szaktársat pedig az alelnöki tisztségre, kit is a július 18-án megtartott elnök- és kongresszusi küldöttet választó rendkívüli közgyűlés egyhangulag meg is választott.

A VII-dik országos nyomdász-gyűlésen a debreczeni kerületet *László Imre* szaktárs képviselte, kit az 1891. júl. 5-én tartott félévi közgyűlés egyhangú bízalma küldött ki, — a kitűzött tárgysorozat minden pontjához megbízást adván.

E kongresszus 1891. aug. 15. és 16. napjain *Temesvártt* tartott meg, melynek napirendjéhez e kerület a következő ponttal járult:

»Fizetessék-e ki a gyógyszer ára az olyan beteg egyleti tagnak, a ki hábár beteg is, de munkában van?»

Midőn 1892-ben a kötelező belépés az állami kerületi betegsegélyző pénztárakba törvényhozásilag kimondatott és ezáltal veszélyeztetettnek látszott országos egyletünk jelen szervezetében való további fennállása: a debreczeni kerület itt is kezdeményezőleg lépett fel ennek érdekében (1892. máj. 17. rendkívüli közgyűlés), felszólítván a többi kerületeket is a központhoz intézett átiratunk támogatására.

Az e körlevelekre beérkezett válaszokat a jun. 25-iki választmányi ülés bírálta el, mely alkalommal konstatáltatott, hogy a brassói, kolozsvári, nagyvárad, pécsi és temesvári kerületek lelkesen üdvözölték kerületünknek ez ügyben megindított mozgalmát és a központhoz betérjesztett indítványunkat pártolólag szintén betérjesztették.

Sikerült azonban a központnak minket, vidékieket felvilágosítani arról, hogy a tervbe vett állami betegsegélyző pénztárak felállításával egyletünk jelen szervezetében való további fennállása nem veszélyeztetik, mert mint magán egylet továbbra is fennállhat és csupán annyiban lesz a tagokra nézve terhelő, a mennyiben kötelezve lesznek egy törvény szerint megkívánt és legalább helyi 200 taggal bíró betegsegélyző egyletbe belépni és így oda is fizetni.

E tárgyban különben decz. 18-án is tartatott egy rendkívüli közgyűlés, de végleges határozat még ekkor sem hozatott, hábár a többség az Általános Munkás Betegsegélyző s Rokkant-Egyletbe óhajtott volna belépni; de ettől az iparhatóság által kiadott hirdetés következtében elesvén, — kénytelenek voltunk az állami kerületi betegsegélyző-pénztárba belépni, a mi 1893. jan. 1-ével tényleg meg is történt.

Ez évben (1892.) töltötte be egyletünk, illetve kerületünk egyleti fennállásának 20-ik évét, mely alkalomra a júl. 4-én tartott választmányi ülés határozatából kifolyólag, e sorok írója, akkori jegyző, megírta ez egylet 20 éves rövid történetét és azt az aug. hó 20-án tartott félévi közgyűlés elé terjesztette. (A «Typographia» 1893. évfolyamában közzé téve is lett.)

Ugyanez évben, azaz 1892. márczius 4-én halt meg a fiatalabb generáció egyik szép reményekre jogosító tagja: *Hanula Károly*. Ez volt az első haláleset az országosítás életbeléptetés óta.

1893. márcz. 12-iki választmányi ülésen jelentette be elnök azon gyászos esetet; mely a kerületet *Kovarszik István* halálával érte, ki hosszabb időn át viselte a jegyzői tisztelet. A választmány — támaszkodva az alapszabály 34. és 35. §§-aira — 25 frt özvegy- és 20 frt árvasegélyt utalványozott ki hátramaradt családjá részére végkielégítésül. Ugyanez év decz. havában halt el *Horovitz Márton* is.

A VIII-dik országos nyomdász-gyűlésen a kerületet *Vesszősi József* akkori ellenőr képviselte, kit az 1895. márczius 10-iki rendkívüli közgyűlés küldött ki, — megbízván a küldöttet, hogy elnök *Kenderessy Lajos* azon indítványát, miszerint az egylet hivatalos közlönyévé a «Typographia» tétessék: terjeszsze a kongresszus elé; továbbá a napi-rendre kitűzött alapszabály-tervezetnek a kerület által tett módosítások megtételével is, és végül hasson oda, hogy az egyleti heti illeték — az egység szerint — a vidéki tagokra feljebb ne emeltessek.

Az április 7-ikén tartott választmányi ülés pedig pótlólag megbízta még a küldöttet az alapszabály-tervezetben foglalt özvegy-segélynek oda módosításával, hogy

«Az özvegy-segély nemcsak az elhalt özvegyének, hanem gyermekeinek is fizetessék ki; mert ha elhal az atya s utána az özvegy, — az özvegyre eső segély a hátramaradt árvákat méltán megilletetheti.»

Sajnos azonban, hogy ezen kongresszus, mely Budapasten tartott, az alapszabály-tervezetbe oly pontokat is csusztatott be (32. §.), mely esetleg oda magyarázható is lett volna, hogy az elhalt tag törvénytelen gyermekei is részesüljenek árvasegélyben és így megtörténhetett volna a jövőben, hogy a törvénytelen gyermekek a törvényesek rovására árvasegélyben részesültek volna. Nagyon természetes tehát, hogy a debreczeni kerület — multjához méltóan — elejét óhajtvá venni az ily visszás helyzetnek, a május hó 5-én tartott rendkívüli közgyűlésen, melyen a kiküldött képviselő kiküldetése eredményéről beszámolt: ki-mondotta, hogy habár a küldött jelentését jegyzőkönyvi köszönet mellett tudomásul veszi, — a 32. §-ba beszúrni óhajtja, miszerint árvasegélyben *csakis* az elhalt tagok *törvényes* gyermekei részesüljenek és az özvegysegélyezésre vonatkozó 31. §. 2. pontja pedig oda módosíttassék, hogy 250 heti tagság után nem 300 korona, hanem a régi szabály szövege szerint: 500 korona fizetessék ki az elhalt tag özvegyének.

E módosítások a központi választmány útján egy rendkívüli országos gyűlés elé terjéztették, mely ezen pontokat figyelembe is vette és a kongresszus határozatát ez értelemben meg is változtatta.

A mult 1896. évben a «Typographia» hasábjain a vidéki kerületek féltékenyen őrzött autonómiája ellen oly közlemények jelentek meg, melyek ellensúlyozása czéljából, felszólalásra ösztönzött több vidéki szak-társat, kik elég erélyesen útasították vissza az autonómia ellen intézett támadást; e történet írója pedig e kerületnek 1897. évi jan. 31-én tartott évi gyűlésén rámutatva egyrészt a fentebb említett ügyre, másrészt figyelmébe ajánlva a gyűlésnek azon eseményt, hogy ez év végével lejár azon egyezés, mely ezelőtt 10 évvel a vidéki egyletek országosítása alkalmából a központtal kötött; továbbá azon sajnós körülményre, hogy rokkant- és munkanélküli pénztárunk különösen az utóbbi időben folyton deficizzel záródik: indítványt adott be egy országos nyomdász-kongresszusnak még ez évben leendő összehívása és megtartására; tekintettel végül arra, hogy a debreczeni kerület, illetve egylet ez évben tölti be fennállásának 25-ik évét: nagyobbsszabású jubileumi ünnepély tartassék.

Ezen indítvány a február 14-én tartott rendkívüli közgyűlésen került beható vita alá és ennek elfogadása után *László Imre* indítványára elhatároztatott, hogy az egylet *25 éves története* teljes részletességgel írássék meg. Miután ezen történet megírásával csekélységem lőn megbízva: a fentebbiekben elmondottam a volt «Beteg- és Utassegélyző-Egylet», illetve ennek országosítása után, az országos nyomdász-egylet debreczeni kerületének történetét és most áttérek a «Debreczeni Könyvnyomdászok Önképző-Egylete» szintén 25 éves történetének elmondására.

A Z ÖNKÉPZŐ-EGYLET
TÖRTÉNETE.

Országos Széchényi Könyvtár

Ezen Önképző-egylet megalakítása érdekében szintén néhai *Lesska Nándor* buzgólkodott. És fáradhatatlan tevékenységét s nemes ügy-szeretetét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy már *1872. december 15-ére* sikerült neki egy alakuló közgyűlést összehívni, a melyen kimondatott annak a szüksége, hogy a debreczeni könyvnyomdászok közt önképző-egylet alakuljon, mely a «Beteg- és Utassegélyző-Egylet»-től *teljesen függetlenül* működjék és tagjai *szellemi kiképztetéséről* gondoskodjék.

Már ez alakuló gyűlésen bemutatott *Lesska Nándor* egy általa előzőleg elkészített alapszabály-tervezetet, mely egy szűkebbkörű bizottságnak adatott ki átvizsgálás céljából. Az *első* tisztikart is megalakították; elnök *Lesska Nándor*, pénztárnok *Papp István*, ellenőr *Katonka Sándor*, magyar jegyző *Harsányi József*, német jegyző *Hitesi Lajos* lett; választmányi tagoknak (egyszersmind könyvtárnokok): *Gaál László* és *Furman Lajos* választottak meg.

Ezen «Önképző-egylet» teljesen függetlenül működött külön alapszabálylyal és tisztviselőkkel, sőt a «Beteg- és Utassegélyző-Egylet» tagjai közül sokan nem is voltak — minthogy ez nem is volt kötelező — az «Önképző-egylet»-nek tagjai. Így volt ez egészen a 80-as évek elejéig, a mikor a segélyző-egylet összes tagjai egyúttal az «Önképző-egylet» tagjaivá is lettek.

Az Önképző-egylet alapító tagjai a következők voltak: *Frics József*, *Faházy János* †, *Ember Lajos*, *Lesska Nándor* †, *Furman Lajos*, *László Lajos*, *Bágyi János*, *Lengyel Lajos*, *Erdélyi István*, *Takács Ferencz*, *Hitesi Lajos*, *Kiss Péter* †, *Harsányi József* †, *Werner Miksa*, *Papp István*, *Katonka Sándor* †, *Gaál László*.

Az Önképző-egylet megalakulása után *1873. január 12-én* tartott gyűlésében — *Firtinger Károly* levelének alapján — az egylet címét «Kelet-magyarországi Könyvnyomdászok Önképző-Egylete Deb-

reczen»-re változtatja és intézkedés történik, hogy a kerülethez tartozó városokban működő szaktársak felhívassanak az egyletbe való belépésre.

És már márczius 31-én, midőn még ez egylet vagyona összesen csak 33 frt 12 kr volt, — elhatározta, hogy a *VI-ik osztrák-magyar nyomdász-gyűlésen* lehetőleg küldött által képviselteti magát, még pedig *Lesska Nándor* elnök által. Augusztusban azonban már *Ember Lajos* szaktárs volt a pénztárnok, a ki 81 frt 53 krral számol be s a gyűlés ez öröndetes tény tudomásvétele után kimondja határozatilag egy egyleti helyiség kibérlésének szükségét, hogy ez által a már ajándékozás folytán szépen felszaporodott könyvtárt (82 kötet) is elhelyezhesse.

Ez ifjú egylet soha sem riadt vissza, — még a megalakulás első hónapjaiban sem, habár anyagi áldozattal járt is — hogy országos ünnepélyeken, minő pl. a magyar nyomdászat 400-os ünnepélye, küldött által képviseltesse magát. Ezen nemes tette nem is maradt gyümölcsetlenül. Mert midőn *Lesska Nándor*, az Önképző-egylet képviselőjében részt vett ezen ünnepélyen, egy értekezés alkalmával úgy az alapszabályok fölött, mint szintén egy egységes árszabály fölött is, eszmecsere váltattott és már ekkor is óhajtandónak vélték, hogy ezen ügyek bővebb megvitatása céljából minden magyarországi egylet annak idejében Bécsbe is küldjön képviselőt. Miután pedig a debreczeni Önképző-egylet anyagi helyzete képviselő küldését még nem engedte meg, előbb a pesti küldöttet akarták felkérni, hogy Bécsben a debreczenieket is képviselje; de midőn a budapesti önképző-egylet válaszmánya értesítette az itteni elnökséget, hogy a bécsi egylet hajlandó a debreczeni önképző-egyletnek a küldött költségeire kölcsönt adni, — mégis elhatározta (okt. 25-én) egy képviselő küldését a VI-ik bécsi nyomdász-gyűlésre.

E küldött, mint már fentebb említettem, *Lesska Nándor* volt, ki — fájdalom — ez után lemondott elnöki tisztségéről. Helyébe *Takács Ferencz* választottott, ki november 10-én foglalta el elnöki székét, a mikor *Lesska Nándor* beszámolt küldetése eredményéről és sajnálattal hozta tudomásra, hogy habár ő is a budapesti küldöttekkel szavazott a két szövetség kérdésében, a többség által mégis le lettek szavazva. Jelentette egyuttal, hogy a bécsi egylet elnöke: *Gerbers II.* a kölcsönadott 30 frtból az útiköltséget és 5 frtot elengedett, mi köszönettel vétetett tudomásul.

Az Önképző-egylet életrevalóságát az a tény is bizonyítja, hogy alig egy évi fennállás után egy havonként kétszer megjelenő folyóirat szerkesztését és kiadását határozta el, melynek első szerkesztői *Takács Ferencz*, *Ember Lajos* és *Harsányi József* szaktársak voltak.

Ez ugyan újabb áldozatot kívánt. Azonban *Erdélyi István*, az akkori «Részvény-nyomda» ügyvezetője, az ezen célra szükséges papirost díjmentesen bocsátotta az egylet rendelkezésére, és így e lap ügyét ez által sikeresen előmozdította (decz. 9-iki gyűlés jegyzőkönyv.).

Sajnos, hogy ez életrevaló «Önképző» című lap a szerkesztőség lemondásával (1874. ápr. 15.) megszűnt, mely megszűnés egyrészt abban leli magyarázatát, hogy az egylet tagjai között ismét egy újabb mozgalom volt keletkezőben, egy új eszméért (dalárda alakítása) lelkesültek, a mely azonban még a megalakulás első stádiumában, annak egyik kezdeményezőjének (Szabó Dániel) távozásával egyelőre szintén megszűnt; másrészt pedig két veterán szaktársunk (*Csontos Ferencz* és a még ma is élő *László Lajos*) nyomdászáguk félszázados ünnepélyének előkészületei foglalkoztatták az egylet tagjait, mely ugyan az összes helybeli szaktársak ünnepélye volt, de az Önképző-egylet is kivette belőle a maga részét.

Ez ünnepély 1874. júl. 18-án tartatott meg a Nagyerdőn a városi dalárda közreműködésével és az ezen ünnepélyen elmondott emlékbeszédek összegyűjtve, külön füzetben is megjelent a következő tartalommal: Megnyitó beszéd, *Szűcs István* kir. törvényszéki bírótól. Alkalmi beszéd, *Révész Imre* tudor, ref. lelkész-től. Felköszöntő beszéd, *Oláh Károly*, a «Debreczen» szerkesztőjétől. Rögtönzött alkalmi költemény, *Balkányi Szabó Lajostól*. Alkalmi költemény, *Oláh Károlytól*.

Ezzel kapcsolatban megemlékezésre méltónak tartom felemlíteni, hogy *Frics József* úr, ki az Önképző-egyletnek megalakulása óta folyton egyik legnagyobb jóltevője volt, a megjelent «Emlék beszédek»-ből 60 példányt adott az egylet részére azon megjegyzéssel, hogy ezek árusíttassanak el az egylet pénztára javára. Ugyanekkor (1874. okt. 4.) 10 darab könyvet is adott. Nemes példáját követték mások is, így pl. Nagy Lajos hítes ügyvéd, volt járásbíró 112 darab könyvet adományozott, Frics Józsefné úrnő 12, Gőnyey József nyomdatulajdonos (N.-Károly) 18 kötetet stb.

De nem kevésbé fontos és ez egylet felvirágzását és tagjai számának szaporodását célzó amaz indítvány, melyet *Lesska Nándor* akkori jegyző 1874. decz. 2-án tett és a mely egyhangúlag el is fogadtatott. E határozat így hangzik:

«Minden ide utazó, ki 15 nap leforgása után az egyletbe leendő felvétele iránt nem jelentkezik, a beíratási illeték (1 frt) befizetésére köteleztetik. Ugyszinte azok is, kik az egylet

tagjai már voltak, de a városbóli távozás nélkül megszűnnek tagok lenni. Utóbbiak ujonnan leendő felvételüket írásban kérvényezik.»

Ez alkalommal *Szabó Dániel* azon indítványa, hogy a szépen felszaporodott egyleti tagok maguk közt dalkört alakítsanak — elfogadtatván, a tervezet elkészítésével indítványozó és két bizottsági tag (Furman Lajos és Móré Lajos) küldetett ki, mely bizottság 1875. április 11-én jelentette, hogy a dalkör megalakítása lehetetlen, habár ennek szabályzatát már el is készítette.

1875. január 3-án tartott közgyűlés elhatározta, hogy ismét életbe lépteti az «Önképző» című írott lapot, — szerkesztőségi tagokul *Erdélyi István, Harsányi József és Ember Lajos* választattak meg.

Ugyanez év márczius 7-én tartott közgyűlésen mutattatott be a szentesített alapszabály is és e fölötti örömének adott kifejezést április 11-én *Lesska Nándor*, midőn indítványozta, hogy «tartson az egylet egy megalakulási ünnepélyt, mely táncmulatsággal lenne összekötve.» Ez indítvány természetesen elfogadtatott és az előleges intézkedések megtételére szűkebbkörű bizottság kéretett fel, mely a május 6-iki gyűlésen jelentette, hogy az ünnepély megtartását június 5-ére, helyéül pedig a Népkertet jelöli; a tiszta jövedelem az «Önképző»- és a «Beteg- és Utassegélyző-egylet» között egyenlően osztatik fel. Hogy mily nagyszabású és fényes volt ez ünnepély, kitűnik abból is, hogy bevétele 607 frt 37 kr, kiadása pedig 497 frt 10 kr volt, és így a tiszta jövedelem 110 frt 27 krt tett ki, mint az a június 13-án tartott havi gyűlésen bejelentett.

A július 4-iki ülésen ez egylet oly annyira buzgó elnöke: *Papp István* lemondván elnöki állásáról, helyébe az egylet megalapítója: *Lesska Nándor* választatott, ki azonban alig egy havi (július 18.) működése után a városból való eltávozása miatt, kénytelen volt elnöki tisztéről lemondani. Az e célból július 28-ára összehívott rendkívüli közgyűlés elhatározta, hogy Papp István által forró szavakban köszöni meg Lesska Nándornak ittléte alatt úgy ezen egylet, mint a «Beteg- és Utassegélyző-egylet» érdekében kifejtett áldásos munkálkodását, mely a debreczeni szaktársak szívében örökké élni fog.

A lemondott és eltávozott Lesska Nándor helyébe *Erdélyi Mihály*, jegyzővé pedig *Hoffmann Sándor* választatott.

Még csak ez után történt intézkedés (szept. 12.) a már szentesített alapszabályok kinyomatása ügyében, melyből nem lesz érdektelen néhány pontot itt szó szerint közölni:

1. §. Az egyesület célja: tagjai szellemi kiképzésének előmozdítása.

2. §. E cél elérésére szolgálnak: a tagok havonkénti befizetései — mindig a hó első hetében előre — és más egyéb pénzügyi járulékok, u. m. újonnan belépő tagok beíratási illetéke és más e célra szánt adakozásokból. Továbbá népszerű-, tudományos- s technikai *felolvasások rendezése*; nyelvészeti órák tartása, könyvtár és olvasóköri használata. A szépművészet ápolása. Társas összejövetelek rendezése.

4. §. A havonkénti tagdíj 40 kr., mely azonban a közgyűlés által a körülményekhez képest feljebb vagy lejjebb szállítható.

5. §. a) Beíratási díj 1 frt, mely összeget minden tag köteles megfizetni stb.

b) Az alapító tagok legalább 5 forinttal tartoznak hozzájárulni egyszersmindenkorra az alaptőkéhez.

Ezekből látható, hogy a debreczeni önképző-egetület átértékelte hivatásának fontosságát, a mi abból is kitűnik, hogy elbeszélések írására pályázatot hirdetett tagjai körében, ekként óhajtván az elnökség sikeres szellemi versenyt elérni a tagok között. Ennek kapcsán *Papp István*, mint a bíráló bizottság elnöke, tartott egy bíráló felolvasást. Három díj is volt; az első 3 tallér (Harsányi József «Egy levélke története»), a második 1 tallér (Takács Ferenc «Halottak estéje»), a harmadik díj pedig dícsérő oklevél (Tersánszky György «Becsület-szavát adta») volt, mely a nyertesek közt ki is osztott. (1875. nov. 21. jk.)

De az egyesület anyagi szervezkedés tekintetében sem maradt hátra. Bizonyítja ezt az a körülmény is, hogy a tagok anyagi szervezkedésének ügye is innen indult ki és az akkori vezetőség nem riadt vissza a hivatalos egyesület október 24-én tartott havi közgyűlésen «serkenteni a szervezkedés ügyében teendő munkát elkészítésére a megválasztott bizottság tagjait és az e tárgyban tett munkát a jövő gyűlésre bemutatni kérte.» És midőn az egyesület 1876. ápr. 9-én Wolf Sándor útján értesült a *bázei* munkaszünetelők helyzetéről nemcsak tagjai között intézett e célra gyűjtést, hanem ez egyesület is az adakozók sorába lépett; ugyanezt tette júl. 16-án, midőn a *bécsi* szaktársak segélyezése volt szőnyegen.

1876. december 31-én tartott évi közgyűlésen a más pályára lépett Papp István helyébe — ki az egyesület tiszteletbeli tagja lett — ismét *Takács Ferenc* választott elnökké, *Ember Lajos* pénztárnokká, *Hoffmann Sándor* ellenőrré, *Erdélyi Mihály* jegyzővé, *Hegedűs Károly* pedig könyvtárnokká. E közgyűlésen tárgyalás alá

vétetett azon terv, hogy az Önképző-egylet a Beteg- és Utassegélyző-egylettel egyesíttessék. Habár e terv a Betegsegélyző-egyletből származott (a Betegsegélyző-egyletnek 1876. decz. 24-én tartott közgyűlésén akkori jegyző: *Kenderessy Lajos* tette ez indítványt), mégis örömmel ragadták meg többen az alkalmat, hogy ez által is a szaktársi összetartást fejlesszék és lehetővé tegyék az összes debreczeni szaktársak együttes és áldásos működését.

Mindenesetre a gyűlés át volt hatva ez ügy fontosságától és intézkedett is az iránt, hogy egy három tagú bizottság (Ember Lajos, Erdélyi Mihály és Furman Lajos) a tervet beható tanulmányozás tárgyává tegye és a «Betegsegélyző-egylet»-nek e tárgyban kiküldött bizottságával (Kenderessy Lajos, Török Ferencz és Hegedűs István) érintkezésbe lépve, az esetleg szükséges intézkedések előterjesztését egy legközelebbi gyűlés elé terjessze.

Ezen bizottságnak azonban nagyon sok akadálylyal kellett megküzdenie, mert hiszen e tervnek sok ellenzője volt mindkét egyletből. Erre mutat legalább az, hogy 1877. nov. 25-én tartott gyűlés alkalmával az elnök buzdító és lelkesítő beszédet intézett a kiküldött bizottság tagjaihoz, — egyuttal *Erdélyi Mihály* jegyző említést tőn az 1878. év pünköszt másodnapján Budapesten tartandó I. országos nyomdász-gyűlésről és felolvastván a budapesti egylet által küldött felhívást, kíváncsúnak tartotta, hogy az «Önképző-egylet is küldjön ezen országos gyűlésre saját kebeléből képviselőt.»

Az egylet már ekkor is felismerve az országos nyomdász-gyűlések tartásának az általánosságra nézve is szerfelett hasznos és üdvös voltát, — a december 26-án tartott évi gyűlésen elhatározta, hogy ez orsz. gyűlésen *két* küldöttel képviselteti magát; még pedig egyik képviselőjéül a Budapesten lakó és az egylet ügyei iránt még folyton érdeklődő *Lesska Nándort*, ezen egylet megalapítóját, — másik képviselőjéül *Kenderessy Lajost*, kit azonban csak az 1878. évi márczius hó 24-én tartott közgyűlésen választottak meg és a ki ekkor is igen szépen nyilatkozott az I. országos magyar nyomdász-gyűlés fontosságáról, czélszerűségéről, továbbá azon feladatrol, mely az oda küldendő képviselőkre vár.

Ezen feladatok közt kétségkívül első helyen állott azon cél, hogy az országban levő nyomdász-egyletek, egy-egy központi székhellyel, kerületekre osztassanak s ez által a kisebb városokban levő gyérszámú szaktársaknak alkalom adassék arra, hogy a nyomdász-egyletekbe belépessenek és így a sors csapásai alatt megóvassanak az elzüléstől. Ez

által akarták elérni azt is, hogy az ekként alakult egyletek kölcsönös-ségbe lépve egymással, tagjaiknak *jogfolytonosságát* azon esetre is biztosíthassák, ha azok ama városból volnának kényszerülve eltávozni, hol egyleti tagokká lettek.

De nevezetes határozata volt ez országos gyűlésnek az is, hogy az önhibájukon kívül munkanélkülivé lett tagok segélyeztetése céljából minden oly egyletben, hol még ily célú alap nincs, ez mielőbb létesít-tessék, hogy így a kölcsönös segélynyújtás lehetőleg teljes legyen. E célból a pozsonyi egylet alapszabálya mintául ajánlatott, miután ez az összes segélyezési ágakat magában foglalja. Ezen irányban való szervez-kedés végső határidejéül az 1879-ben tartandó II-ik országos nyomdász-gyűlés tűzetett ki.

Midőn tehát ez egylet kiküldött képviselője: *Kenderessy Lajos* 1878. július 12-én megtartá beszámolóját és elsorolta az ott részint csak megpendített, részint pedig keresztülvitt fontos eszméket és határozato-kat, — ezzel végzé jelentését: «Vajha ne hasztalan törekedne a magyar nyomdászvilág kitűzött célja felé, mit abban foghat majd igazolva látni, ha egy test és lélekké válva, az egyenlőség és testvériség elvének sze-münk előtt tartásával törekszünk célunk felé, mert minél nagyobb az összetartás, annál nagyobb a siker.» (Aranyigazságok ezek, melyek méltók a feljegyzésre.)

E beszámoló után, az országos nyomdászgyűlés határozatát teljesen magáévá téve, a pozsonyi egylet alapszabályának mintájára egy alap-szabály készítésével a választmányt bízta meg és útasítást adott, hogy megbízatásukban pontosan és mentől hamarabb járjanak el, miután az év végével tökéletesen szervezve s az alapszabálynak a minisztérium által szentesítve kell lennie, hogy 1879. jan. 1-én az egylet az új szervezettel kezdhesse meg működését.

E közben nem felejtkezett meg ezen egylet az alapszabályban lefektetett célokról sem, mert íme az 1879. szept. 7-én tartott gyűlésen *Furman Lajos* akkori ellenőr indítványára elhatározza, hogy egy korrekt és műizlést előtűntető bármiféle szedési műre (accidentia, tabella vagy sima szedés) pályázatot hirdet és e pályázatban résztvehetnek mindazon Debreczenben működő szaktársak, kik ez egyletnek tagjai; de részt vehetnek az összes tanulók is. Két díjat is tűzött ki, melyek közül az első díj Ő Felségeiknek ezüst menyegzőjére készített *ezüst érem*, mely a legjobb munkát beküldő tagtársnak adatik át; a második díj (1 ezüst frtot) pedig a tanoncok közül beadott legjobb munka nyeri. Hogy pedig az egylet pénztára ezen jutalmak kiosztása által ne terhel-

tessék, az első díjat maga az indítványozó Furman Lajos, a második díjat pedig László Lajos veterán szaktársunk ajánlotta fel. E díjakat azonban az egyesület nem adhatta ki, mert csak 1—1 pályamunka érkezett be az 1880. évi január 1-ére kitűzött határidőre és így a felajánlott díjak további rendelkezésig az egyesület pénztárában maradtak. Takarékpénztárban volt ekkor 121 frt 01 kr, kézipénztárban 40 frt 73 kr, kötvényben 47 frt; összes pénz vagyona volt tehát 208 frt 74 kr.

Ezután már csak rövid ideig, 1881. év közepéig működött önállóan ez egyesület; ekkor társult a «Debreczeni Könyvnyomdászok Beteg- és Utassegélyző-Egyesületé»-vel, habár továbbra is megtartotta önállóságát annyiban, hogy úgy az egyesületi járulékok, illetve bevételek, valamint az e célra szükségelt kiadások külön számoltattak el, mint a hogy ez a jelenben is megvan és ez egyesülés után sem volt még senkire sem kötelező, hogy mindkét egyesületnek tagja legyen egészen a «Beteg- és Utassegélyző-Egyesület» országosításáig.

A két egyesület egyesülésének meg volt úgy erkölcsi, mint anyagi haszna. Évről-évre nőtt az egyesület vagyona, szaporodott tagjainak száma. Mert míg a megalakulás alkalmával tagjainak száma 16 volt, jelenleg 74, kik közül 20 a kerülethez tartozó vidéki városokban van.

Azonban önképzési eszközeit fejlesztette az egyesülés után is. Mert íme, midőn néhai Faházi Jánosnak régebben porladozó hamvai fölé emlékkő emeltetett (1882.), s ezen gyász-ünnepélyen *Frics József* egyesületi elnök felhívására az összes tagok a Szent-Anna-utczai temetőben megjelentek, — a gyász-ünnepély befejezte után eszmecsere váltott, hogy mily jó lett volna, ha valamely dalkör ez alkalommal gyászdalt énekelt volna!

Ezen eszmecsere után néhány héttel értekezet tartatott és megalakították a «Nyomdász-Dalkör»-t (1882.), melynek elnöke a minden szép, nemes és jó eszméért lelkesülő *Kenderessy Lajos*, pénztárnoka *Hegedűs Károly*, karmestere pedig *Hora Károly* szaktársaink voltak kik közül ez utóbbi, mint e téren kiváló szaktekintély, nehéz feladatát az eszme iránti szent lelkesedéstől áthatva, teljesen díjmentesen töltötte be a Dalkör működő tagjainak teljes megalégedésére, a kik a következők voltak: Alle Gyula, Balogh Mihály, Bihari Gyula †, Ecsedi István †, Farkas Ágoston, Furman Lajos, Harangi János, Hegedűs Károly, Kazai József, Kurucz Béla, Kovarzsik István †, László Imre, Olasz János †, Péntek István, Pranger Adolf, Szabó Miklós, Török Ferencz és Várakozó Gyula.

Habár ezen Dalkörnek semminemű szabályzata nem volt, mindazonáltal példás egyetértés és kötelességtudó pontosság jelképezték rövid másfél évi fennállását. És ha a nyilvánosság elé nem is lépett soha, de kollegiális kötelességének teljesítését mindenkor szem előtt tartotta; ezt tette akkor, midőn *Ember Lajos* volt egyleti pénztárnok eltávó-zása alkalmával (1882.) tiszteletére rendezett búcsúestélyen, továbbá *Frics József* egyleti elnök és *Hegedűs István* alelnöknél szerenádöt adtak (1883.), kik közül előbbi 10, utóbbi pedig 5 frtot adott a Dalkör pénztára javára.

Utolsó fellépése 1883. november 1-én a róm. kath. temetőben Faházi János sírjánál volt, hol gyászdalokat énekelt és mintha csak azért alakult volna, hogy néhai veterán szaktársunk iránt lerója a kegyelet adóját, — 1884-ben megszűnt, a mikor is **7 frt 34 krt** tevő pénztári maradványát a rokkant-pénztár alapja javára adományozta, a mint ezt b. e. Hegedűs István akkori alelnök 1884. jul. 27-én tartott félévi közgyűlésen bejelentette. E dalkör megszűnése egyedül az anyagi eszközök hiányában található.

Az önképző-egylet azonban más téren is fokozatosan igyekezett megfelelni tagjai igényeinek. Könyvtárát — anyagi erejéhez mérten — folyton gyarapította az egyesülés után is. Így 1885. jul. 9-iki gyűlésen új könyvek beszerzésére 30 frtot szavaztak meg a már ekkor 270 kötetet számláló könyvtár gyarapítására; 1883. jan. 7-én 12 frtot, 1884. jan. 20-án 15 frtot (1885. jan. 18-án *Frics József* egyleti elnök a házbér pótlására havi 1 frtot ajánlott fel, csakhogy az egylet egy szép és rendes lakást vehessen bérbe), 1885. jul. 19-én könyvek kötésére 6 frtot (ugyanekkor kollegiális kötelességét teljesítendő, a szegedi szaktársak önképző-egylete részére a kettős példányokból 9 kötetet küldött), 1886. jan. 10-én 10 frtot, 1887. jan. 23-án 12 frtot, 1889. jul. 14-én könyvek kötésére 14 frt 39 krt, 1892. ápr. 10-én új könyvek vásárlására 30, bekötésre 10 frtot, 1893. jul. 30-án könyvek vásárlására és bekötésekre 15 frtot, 1894. jan. 28-án könyvek vásárlására 25 frtot, 1894. jul. 21-én könyvek vásárlására és bekötésekre 33 frt 97 krt

Midőn pedig 1887. jul. 23-án a «Beteg- és Utassegélyző-Egylet» a belügyminiszteriumhoz intézett kérvényében az egylet felosztatását és a «Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyleté»-be való beolvasztását kérte, — elhatározta, hogy az «Önképző-Egylet» részére új alapszabály-tervezetet készít és ennek foganatosítására Kenderessy Lajos, Kovarzsik István, Török Ferencz és Várákó Gyula tagokból álló bizottságot küldött ki és kimondotta, hogy addig is, míg e bizottság

munkálataival kész lesz, az önképző-egylet heti illetéke — tekintettel a tagok anyagi helyzetére — 5 kr.

A kiküldött bizottság 1888. aug. 5-én terjesztette a közgyűlés elé az általa elkészített alapszabály-tervezetet, mely némi csekély módosítás után elfogadtatván, a belügyminiszteriumhoz felterjesztetni határozottat, honnan azonban némi módosítások megtétele céljából visszaérkezett, mint ezt az 1889. jan. 20-án tartott évi közgyűlésen elnöklő Kenderessy Lajos ezt bejelenti. E gyűlés a kormány által kívánt módosítások megtételével és ennek újra felküldésével Kovarzik Istvánt, László Imrét és Várakozó Gyulát bízta meg.

Ujabb korszak következett ez után a vidéki önképző-körökre. Eddig csak tengődött azok legnagyobb része, de az V-ik országos nyomdász-gyűlés ezek ügyét is felkarolni igyekezett, midőn annak napirendjére több, különösen a vidékieket közelebből is érdeklő pontot tűzött ki, a melyet a debreczeni Önképző-egylet közgyűlése (1889. jul. 14.) beható tárgyalás alá is vett. Így többek közt a kongresszus napirendjének 2-ik pontjára határozottat, hogy:

«Kerületünk által már egyszer indokoltan kifejezett azon elv, hogy a vidéki önképző-osztályok ne országosíttassanak, — most újból elfogadtatik és megerősítettik. Összefüggés csak annyiban létesítendő, hogy köteleztessenek az országos egyleti tagok az önképző-köröknek is tagjaivá lenni, t. i. ha oly városban dolgoznak, a hol ilyen létezik. Az országos egyletbe való belépés feltételezze az önképző-körökbe való belépést is határozottan.»

Ezután már mindinkább elveszítette a tagok érdeklődését az önképző-kör. Csak a legújabb időkben mutatkozik nagyobb érdeklődés e tekintetben is; így pl. 1891. január 20-án tartott évi közgyűlés egy táncmulatság tartását határozta el, mely 62 frtot jövedelmezett és az önképző-kör könyvtárának gyarapítására fordított. Ugyanez történt 1894. január 28-án tartott évi közgyűlésen is, midőn szintén egy táncmulatság tartása határozottat el a tagok anyagi támogatásával. E mulatság június 2-án tartatott meg és a tiszta jövedelemből a rendezőség 28 darab könyvet adott át a könyvtárnak. Az 1896. évi május havában megtartott táncszivalom jövedelme pedig ismét 45 kötettel gyarapította az önképző-kör könyvtárát.

A kerület és önképző-kör díszelnökének: *Fries József* városnyomdai művezető és *Kenderessy Lajos* szaktársainknak e rögzös pályán eltöltött 50 éves jubileuma alkalmából az előbbinek életnagyságú

arczképét krétarajzban elkészíttetni, utóbbinak pedig a szokásos husz koronás aranyat kiadatni határozta el az 1895. november 17-iki választmányi ülés.

Ezen jubileumi ünnepély fényes ünnepélyességek közt ment végbe és az egyes nyomdák személyzetei külön is kivették az ünnepélyből a maguk részét.

Az ünnepeltek egyike: *Kenderessy Lajos* agg szaktársunk, az irányában ez alkalommal tanúsított figyelemért, az önképző-kör könyvtára gyarapítására 23 kötet könyvet adományozott.

1896. márczius 26-án tartott választmányi ülés, Somos Árpád elnök indítványára, a kerület részére készítendő levélpapírfelvezetésére a kerületben pályázatot hirdetett és két díjat tűzött ki, melyek közül az első, egy 10 francos arany, az önképző-kör; a második díj pedig egy emléktárgy, mely a szaktársak közt lett volna összegyűjtve. Az esetleg beérkezendő pályamunkák elbírálására Frics József, Somos Árpád, Török Ferencz, Kurucz Béla és Heller József szaktársak kérettek fel; pályázati határidőül pedig július hó 1-je tűzött ki. Ezen határidő később (július 5-iki választmányi ülés) meghosszabbított szeptember 1-ig, miután csak egy pályamunka érkezett be.

Sajnos azonban, hogy ez a meghosszabbítás sem járt több eredménnyel és így a beérkezett egyetlen pályamunka, — mely általános tetszést aratott — az október 25-iki rendkívüli közgyűlésen felbontatott és így nyilvánosságra jött, hogy azt *Szabó Károly* jegyző készítette.

Megünnepelte az önképző-osztály 1896-ban a nyomdászat feltalálójának: Gutenberg Jánosnak névnapját oly fényes erkölcsi sikerrel, mely páratlanul áll önképző-egyletünk történetében. E siker — a rendező bizottság mellett — kétséggkívül az akkori buzgó elnök: *Somos Árpád* szaktárs érdeme.

Résztvett ezenkívül az önképző-kör üdvözlő távirat küldése által nagyságos lovag *Falk Zsigmond* 50 éves nyomdászati jubileumán, valamint a fiumeiak debreczeni látogatása alkalmával tiszteletükre rendezett dísz-kivonuláson, mely alkalommal megfelelő számú Gutenberg-jelvény rendeltett. Az «Ébredés» dalkör zászlófelavatási ünnepélyén *Jándy Imre* szaktárrsal képviseltette magát és a küldött zászlószegyet 10 frttal, a jegyet 5 forinttal megváltotta. A «Typographia» 25 éves jubileuma alkalmából üdvözlő távirat küldése által adott e fölötti örömeinek kifejezést. A temesvári «Typographia» dalkör zászlófelavatási ünnepélye alkalmából a zászlószeg megváltására egy 20 francos aranyat küldött.

Most még a múlt 1896. évben alakult «Debreczeni Könyvnyomdások Dalköre»-ről óhajtok néhány sorban megemlékezni. Ezen Dalkör *Somos Árpád* szaktárs buzgólkodásának köszönhetette létesítését, kinek ez egyik szép eszméje volt. Az első adományt e nemes célra az 1896. nyarán tartott táncszvigalom rendezői tették, a kik az elért siker által lelkesítve, a Dalkör alaptőkéje javára 14 frt 50 krt adtak össze.

Első dalórája szeptember 4-én volt. Működő tagjainak száma összesen 40-re szaporodott. Az elnökségnek oly tevékeny karmestert sikerült nyernie *Husz Lajos* róm. kath. felsőbb leányiskolai tanár személyében, ki fáradtságot nem ismerő buzgóságot fejtett ki a tagok betanításában annyira, hogy e dalárda az önképző-kör által 1897. márcz. hó 6-án tartott kedélyes estélyen a nyilvánosság elé is lépett, a mely alkalommal a következő énekszámokat énekelte el: *Szózat*, Egressy Bénitől. *Népdal-egyveleg*, Zsaskovszkytól. *Hajós-dal*, Schumanntól. *Élj őseink hazája*, Eckerttől.

Tisztikara a következő volt: elnök dr. *Derekassy István*, alelnök *Somos Árpád*, pénztárnok *Benedek Sándor*, jegyző *Szabó Károly*, ellenőr *Szabó József* könyvkötő.

Több pártoló tag mellett egy alapító tagja is volt (20 frt alapítványi összeg befizetésével) tek. *Márk Endre* ügyvéd úr a «Csokonai» nyomda és kiadó részvény társaság igazgatója személyében.

A f. 1897. évben beállott nagymérvű munkapangás miatt, melynek következtében a legbuzgóbb működő tagok kénytelenek voltak a városból távozni, az oly szép reménnyel kecsegtető dalárda kilencz havi fennállása után megszűnt, bár a vezetőség minden lehetőt megtett a további működés lehetőségére nézve.

*

A fentebbiekből látható, hogy az önképző-egylet is megfelelt nemes hivatásának az egyesülés után is; sőt az egyesülés csak előnyére vált úgy könyvtára gyarapodására, mint készpénz vagyona tekintetében. Mert míg egyrészt 1882. közepén 270 kötet könyv konstatáltatott, addig 1897. elején a könyvtár 623 mű fölött rendelkezik; másrészt míg készpénz vagyona 1881. közepén 208 frt 74 kr volt, addig 1896. végén a készpénz vagyon — a 2 drb Gutenberg-nyomda részvényével együtt — *1249 frt 14 krt* tett. A haladás tehát itt is elég szembetűnő és így teljes bizalommal tekinthetünk önképző-egyletünk jövő fejlődése elé!...

ZÁRSZÓ.

Tisztelt Szaktársak !

A legjobb akarattal és ambiciózus ügybuzgósággal írtam meg Segélyző- és Önképző-egyletünk történetét.

Hogy munkám itt-ott hézagos, mentsen ki az a körülmény, hogy az adatok, a melyek rendelkezésemre állottak, sok helyütt cserbe hagytak és a folytonosság fonala egyletünk jegyzőkönyveiben szintén sok helyt szakadozott.

De még így is szép, fenséges és lélekemelő kép az, a melyet egyletünk története elénk tár : buzgóságot, lelkesedést és erőt meríthetünk egyletünk ama kimagasló alakjainak ténykedésén, a kik úttörő heroszokként fáradoztak, munkálkodtak a bomlott kéveként szerteszéthúzó tagok egyesülésén.

Szolgáljanak nekünk példaképen ezen lelkes tagok, a kik a Viribus unitis jelszavát zászlónkra írták és eme zászlót dicsőségesen fennen lobogtatták !

Legyen ezután is az egység és testvériség a mi jelszavunk !

TAGOK NÉVSORA.

Tisztriselők:

Diszelnök: *Frics József.*

Elnök: *Heller (Juridesz) József.*

Alelnök: *Benedek Sándor.*

Pénztárnok: *Török Ferencz.*

Ellenőr: *Horovitz Zsigmond.*

Jegyző: *Szabó Károly.*

Főkönyvtárnok: *Széll Sándor.*

Könyvtárnok: *Molnár Károly.*

Választmányi tagok: *Balogh Mihály,*

Cziráky Sándor,

Erdélyi Ferencz,

Nagy István,

Szabó József,

Takács Sándor.

Számvizsgálók: *Belényesi Lajos,*

Karabélyos Zoltán,

Kurucz Béla.

Rendes tagok:

Adler Henrik	Debreczen	Farkas Ágoston	Debreczen
Csikés Jenő	Nagy-Károly	Fazekas Gábor	«
D. Deák Ferencz	Zilah	Faliznyó István	M.-Sziget
Ember Lajos	Debreczen	Furman Lajos	Debreczen
Erdélyi István	«	Grósz (Nagy) Mór	Nyiregyháza
Ehrenfeld Zsigm.	«	Hegedűs Károly	Debreczen

Hoffmann Sándor	Debreczen	Péntek Lajos	Debreczen
Hopp István	«	Roth Antal	Nyiregyháza
Jurcsó Antal	Szatmár	Seres Samu	«
Kapros Sámuel	Debreczen	Somos Árpád	Debreczen
Kazsimir Béla	Szatmár	Szabó István I.	«
Kazay József	Debreczen	Szabó István II.	«
Kenderessy Lajos	«	G. Szabó Kálmán	«
Kerecsi Miklós	Nagy-Károly	Szénássy Bold.	Zilah
Kobida Sándrik S.	Nagy-Bánya	Tamássy Géza	Szatmár
Körmendy Géza	Debreczen	Török János	Zilah
Kronovitz Ignác	«	Traxler Ferencz	M.-Sziget
Korcsmáros Kálm.	«	Undy Domokos	Nagy-Bánya
László Lajos	«	Varga János	Debreczen
László Imre	«	Várakozó Gyula	«
Majtényi Gyula	«	Veress István	«
Milián László	Szatmár	Vesszősi József	«
Miskolczy György	Zilah	Végh Lajos	«
Müncz Rudolf	Karczag	Végh Antal	H.-Szoboszló
Nagy Gyula	Debreczen	Vincze János	Debreczen
Nagy Lajos	«	Vigdranovits Jakab	«
Pálfalvai Károly	«	Völcker Ottó	M.-Sziget
Pethő Imre	«	Wohl István	Debreczen
Péntek István	«		

